

Bu yayın Pecya tarafından sayısallaştırılmış veya sayısal olarak telif sahibinden alınmıştır. Pecya Dijital Kütüphanesi`nde gösterimde olan tüm yayınlar için Pecya ailesi olarak, Türkiye Cumhuriyeti`nin yerleşik kanun ve hukuki düzenlemelerine, genel ahlaki ve etik konularına tam önem veririz.

Tüm yayınlar haklı sahibinden yazılı antlaşma ve onay alınarak gösterimdedir. Gösterim şartlarını belirleyen telif sahibi yayıncıdır.

Pecya'nın vizyonu, Türkçe dilinin tüm bilgi birikimini bir araya getirmek ve dünyadaki herkes tarafından anında ulaşılabilir kılmasıdır.

Pecya`nın tüm içeriği korunmaktadır. Pecya, teknolojik olarak gerekli üst düzey koruma tedbirlerini almıştır. Telif ve yayın sahibi istemedikçe Pecya`daki bilgi ve yayınlar kopyalanamaz.

Pecya`nın izin verilmeyen içeriğini kopyalamaya teşebbüs etmek yasal değildir ve müeyyideleri vardır.

This publication has been digitized or purchased from the copyright owner by Pecya. We, as Pecya, pay strict attention to the established legislation and regulations of Republic of Turkey and general moral and ethical issues regarding all publications on display in Pecya Digital Library.

All publications are displayed by written agreement and consent of copyright owner. It is copyright owner who defines the terms of display.

Pecya`s vision is to compile all information in the Turkish language and render it accessible by everybody all over the world.

All the content of Pecya is protected. Pecya has taken the necessary ultimate measures technologically. Information and publications on Pecya cannot be copied unless copyright and publication owner agree to.

Any attempt copy unauthorized content in Pecya is illegal and causes sanctions.

CİLT: 3

SAYI: 13

TEMMUZ

1965

YAZI HEYETİ

İmren AYKUT

*

Fazlı AYVERDİ

*

Nihat BATUR

*

Oktay EMED

*

Zeki ERGİNSU

*

Şemsettin GÜLER

*

Erol MANİSALIOĞLU

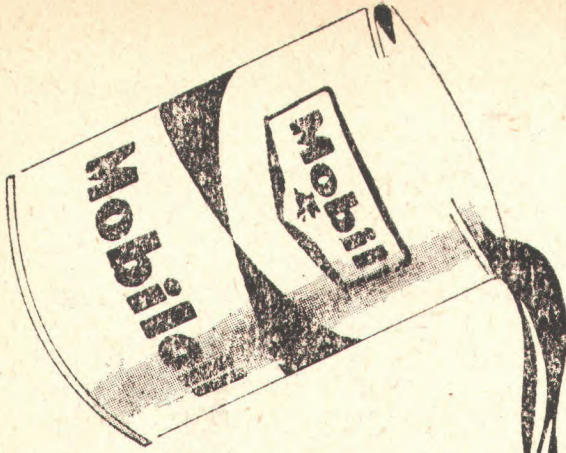
*

Rıdvan YÜKSELEN

**İKTİSAT
DERGİSİ**

2.5 Lira

13

Mobiloil

**Mobiloil
SPECIAL**

*
VURUNTUYU, ERKEN ATEŞLEMİYİ
AZALTIR,

BUJİLERİ TEMİZ TUTAR,

SOĞUKTA KALINLAŞMAZ, SICAKTA
İNCELMEZ,

BUJİ ÖMRÜNÜ ARTTIRIR

MOTORUN HER MEVSİMDE KOLAY
ÇALIŞMASINI SAĞLAR,

AKÜNÜN ÖMRÜNÜ UZATIR,

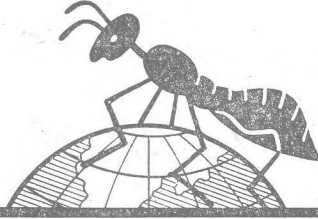
MOTORUN İÇİNİN TEMİZ KALMASINI
SAĞLAR

YAKIT VE YAĞ SARFIYATINDA EKONOMİ
SAĞLAR,

Gönderilen yazılar basılsın veya basılmassın iade edilmez.

REKLÂM TARİFESİ

Arka Kapak	750 Lira
Ön İç Kapak	500 Lira
Arka İç Kapak	500 Lira
İç Sahifeler	400 Lira

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

C İ L T : I I I

S A Y I : 13

TEMMUZ 1965

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

Fiatı: 2.5 TL. Yıllık : 30 TL. Altı Aylık: 15 TL.

İ Ç İ N D E K İ L E R

2	Sevgili Okurlar	İktisat Dergisi
3	Petrol Tartışmasının Başka Yönü	Dr. Erol MANİSALIOĞLU
6	Ayın Ekonomik Olayları	Nihat BATUR
8	Türkiyede İş Gücü ve İstihdam Meseleleri	Doç. Dr. Nusret EKİN
11	İçticaret Rejimi ve Politikası	Hüsamettin TUNCAY
17	Kısa Vadeli Tahmin	Eyüp KARADAYI
22	İş Kanunu ve İş Kanunu Tasarısının uygulama Alanı Yönünden Farklar	Dr. Nazif KUYUCUKLU
27	Toprak Reformu	Şemsettin GÜLER
30	Yatırım İndiriminin Tatbikattaki Aksaklıkları	Adnan TAYAR
34	Sovyet Rusyada Plânlama	Dr. Erdoğan ALKİN
38	Bir Röportaj	Suzan UÇKUN
41	Cemiyetten Haberler	* * *

Sevgili Okurlar

Dergimiz bu sayısıyla bir yaşına basmış bulunuyor. Bu bir senelik çalışmalarımız bizlere çok büyük tecrübeler sağlamış, hizmetinize daha rahat ve emin adımlarla devam etmek imkânını vermiştir. Okurlarımızın zaman zaman gerek yazı ve gerekse türlü dilek ve temennilerini bizlerden esirgememiş olmaları çalışmalarımızı daha rahat bir tempoda yürütmemize, kütle için gereken yolu tutmamıza yardımcı olmuştur. Sık sık yapılan uyarılar, her sayının bir evvelkinden daha güzel, daha kaliteli bir dergi olarak çıkmasına hizmet etmiştir. Bizleri, bu bir senelik süre içinde yalnız bırakmadığınız için teşekkürü bir borç bilir, önümüzdeki sayılarda da yakın alâkanızın devamını bekleriz.

Bu sayımızla birlikte vermeyi vaad ettiğimiz özel sayımız ayrı bir kitap olarak basılmıştır. Ancak, daha evvel de bildirdiğimiz gibi bugüne kadar abone olanlara yetecek miktarda bastırılmıştır. Bu itibarla yalnız abonelerimize postalanacaktır.

Okuyucularımızdan, Dergimize gönderilecek yazıların en geç ait olduğu ayın 20 sine kadar elimize geçecek şekilde adresimize postalamaları icab ettiğini bir kere daha hatırlatırız. Ayrıca, Dergimiz için gönderilen yazıların şimdiye kadar hiç bir yerde neşredilmemiş olmasına, yazarların önemle dikkat etmeleri gerektiğini hatırlatırız. Bu şekilde gelen yazıların sehven neşri halinde Dergimiz herhangi bir mesuliyet kabul edemez. Yazarların başka yerlerde yayınlanmış yazılarını göndermemelerini ve bu tip gönderilen yazıların kıymeti ne olursa olsun prensip olarak Dergimizde neşrine imkân olmadığını ehemmiyetine binaen duyururuz.

Saygılarımızla
İKTİSAT DERGİSİ

Ekonomik Durum

Petrol Tartışmasının Başka Yönü

Dr. Erol MANİSALIOĞLU

Petrol meselesi kamu oyunu en çok ilgilendiren bir olay olarak devam etmektedir. Bu tartışmada işlenen konu, Türk Petrol endüstrisine yabancı tröstlerin el atmalarının ekonomimiz için zararlı mı? Yoksa yararlı mı? Olacağıdır.

Tartışmalara T.P.A.O., Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı petrol şirketleri basın ve sendikalar katılmaktadır. Basının bir kısmı yabancı şirketlere ve siyasi partilere doğrudan doğruya bağlı olmakla birlikte diğer bir kısım bu tröst ve kurumlardan bağımsız olarak görüşlerini savunmaktadırlar.

Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı petrol tröstlerinin dünya üzerindeki ekonomik ve siyasal güçlerinin büyüklüğü bu tröstlerin, Türkiye'deki tartışmada ve nihai karar safhasında yukarıda belirttiğim çevreleri çok önemli derecede etkileyecektir. Bu bakımdan ulusal çıkarlara uygun olan çözüm kamu oyunca şekillenmeğe başlasa bile, son karar merkezlerinin bu çözüm şeklinden farklı bir sonuca ulaşması mümkündür.

Kaldı ki tartışmaya taraf olan çevrelerin görüşleri, ulusal çıkarlarımızı bütünüyle ortaya koyacak şekilde değildir.

Ayrı çevreler tarafından ileri sürülen görüşlere baktığımız zaman bunların üç grupta toplandığını görüyoruz:

1 — 1954'te petrol kanunu çıkarıldığı zaman petrol endüstrimizde

bulunan koşullar bugün için de geçerlidir. Yani petrol bulma, çıkarma, tasfiye etme, dağıtma işi büyük semaye ve teknik bilgi ister. Bugün bile Türkiye bu bakımdan yeterli değildir. O halde yapılacak iş, kapılarımızı ardına kadar açıp, bu konuda bol sermayesi ve bilgisi bulunan yabancı tröstlerin Türkiye'de faaliyet göstermelerini sağlamaktır.

2 — 1954'te çıkarılan petrol kanunu ile T.P.A.O. ve yabancı şirketler arasında bir dengesizlik yaratılmıştır. Bu dengesizlik yabancı tröstlerin lehinedir. Bu durumda ulusal çıkarımız için yapılacak şey Türkiye'deki petrol endüstrisinde yabancı sermaye ve devlet sermayesi arasında bir denge kurulmasıdır (ruhsatname sayısı v.b.). Böylelikle petrol endüstrimiz hem tröstler, hem de devlet tarafından birlikte yürütülmüş olacak, teknik teçhizat ve bilgi noksanımız yabancı sermaye ile kapatılacaktır. Aynı zamanda dengesizliğin yaratmış olduğu, yabancı tröstlerin Türkiye'deki ulusal çıkarımızda bağdaşmayan davranışları önlenecektir.

3 — Türkiye bugün petrol endüstrisi bakımından 1954 yılında taşıdığı koşulları değiştirmiş teknik teçhizat ve personel bakımından daha iyi bir duruma gelmiştir. Öte yandan uluslararası petrol tröstlerinden, Türkiyenin ulusal çıkarlarına uygun bir davranış beklenemez. Çünkü iki menfaat karşı karşıya bulunmaktadır. O halde yapılacak iş uluslararası sermayenin Türkiye'de petrol konusunda faaliyet göstermesini önlemek ve petrolü millileştirmektir.

Petrolü millileştirme ya da millileştirmeme tartışmasının iki yönü vardır:

1 — Uluslararası sermayenin gelişmenin ekonomilerdeki fayda ve zararları,

2 — Petrolün ekonomide stratejik bir endüstri kesimi oluşu (ekonomik, siyasal ve askeri strateji (1)).

Türkiye'deki tartışmalar daha çok, uluslararası petrol tröstlerinin (uluslararası sermayenin) ülkemizdeki fayda ve sakıncaları ile ilgilidir. Örneğin; a — Türkiye'de petrol bulmanın yabancı tröstler için faydalı

(1) Petrolün siyasî stratejisi bakımından Arap ülkelerinin son tutumunu örnek olarak gösterilebilir. Bilindiği gibi Arap ülkeleri, ellerinde olan petrol üretiminden yararlanarak, İsrail ile yakın ilişki kuran ülkelere petrol savaşı açma tehdidinde bulundular.

olup olmaması, b — Kâr transferlerinin yüksek oluşu, c — Petrolü %35 pahalıya ithal etmeleri gibi meseleler petrol tröstlerinin fayda ve sakıncaları ile ilgilidir. Bu noktaları öne sürerek petrolün millileştirilmesini ileri sürenler neo-emperyalizm'e karşı çıkanlardır. Bugün birçok Asya ve Afrika ülkesi neo-emperyalizm'e karşı koymaktadır. Türkiye'nin davranışı tarihî gelişimi içinde normal bir davranıştır.

Ancak meselenin ikinci yönü, yani petrolün stratejik bir endüstri olması meselesi en az birinci kısım kadar önemlidir. Türkiye'nin petrol meselesine bu açıdan bakıldığında, birinci kısımda tartışma konusu olan teknik meselelerin önemi azalmaktadır. Yani yabancı tröstlerin, a — Türkiye'de gerçekten yerli petrol üretimini arttırmaya çalıştıkları doğru olsa, b — Dışarıya kâr transferlerini azaltsalar (%50 nin altına düşse), c — İthal edilen petrol fiyatlarını %35 indirseler dahi bu tröstlerin Türkiye'de faaliyette bulunmaları, petrolün iktisadî ve siyasî stratejisi dolayısıyla zararlı olacaktır.

Kaldı ki yukarıdaki iddialar, yabancı şirketleri haksız çıkaracak bir özellik göstermektedir.

Bu durumda meseleye hem uluslararası sermayenin Türkiye'deki fayda ve sakıncaları açısından, hem de petrol endüstrisinin ekonomik, siyasal ve askeri stratejisi bakımından bakıldığında petrol endüstrisini devletleştirme zorunluluğu ortaya çıkacaktır.

Her iki yönü ile de olay biz sadece Türkiye'deki petrol endüstrisi içinde bırakmamakta, özellikle demir - çelik endüstrisi ile madenleri de kavramaktadır. Bu sektörlerde de uluslararası sermayenin Türkiye'de yapacağı etkiler yukarıda petrol için varılan sonuçtan farklı değildir, ve hem demir-çelik, hem de maden sektörleri petrol gibi iktisadî ve siyasî stratejiye sahiptirler.

Fakat Türkiye'de ayrı menfaat gruplarının çekişmeleri ve yabancı tröstlerin ellerindeki bütün iktisadî ve siyasî imkânları, bizim petrol, madenler, demir-çelik meselelerimizde, kendi lehlerine bir sonuca vardırmak için kullanmaları bu meselelerin ulusal çıkarlarımıza uygun olarak çözümlenmesini engellemektedir. Buna rağmen uzun vadede sağduyunun üstün geleceğine inanıyoruz.

Ayın Ekonomik Olayları

Hazırlayan: Nihat BATUR

1 — Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliğinin XVII nci Genel Kurul toplantısı sonunda Yönetim Kuruluna seçilen üyeler: Sıtkı Çiftçi (İstanbul Sanayi Odası), Ali Altınordu (Mersin Tic. ve San. Odası), Sırrı Enver Batur (İstanbul Ticaret Odası), Enver Ak (Antalya Tic. ve San. Odası), Yusuf Tanık (İzmir, Ege Bölgesi Sanayi Odası) Mustafa Kopuz (İstanbul Ticaret Borsası), Şevket Filibeli (İzmir Ticaret Odası), Sakıp Sabancı (Adana Ticaret ve San. Odası), Nuri Ciritoğlu (Ankara Ticaret Odası) kendi araların oylamaya giderek Birlik Genel Başkanlığına Sırrı Enver Batur'u seçmişlerdir.

2 — Türkiye İş Bankası B. Almanya'da :

Türkiye İş Bankasının Münih'te açmayı düşündüğü, her türlü Banka muamelelerini yapacak olan şubesine ait gereken temaslarda bulunmak üzere Bankanın yetkili heyeti B. Almanya'ya gitti. Heyet, B. Almanya'daki çalışmalarını müteakkip İsviçre'de de tetkiklerde bulunacaktır.

3 — İspanya ve Cezayir Ticaret Anlaşması :

İmzalanan anlaşma gereğince İspanya Cezayire canlı hayvan, gübreler, kimyevi maddeler, konserveler, iplik, dokuma, binek otomobili, motorlar, makineler ihraç edecektir. Buna mukabil Cezayir hububat gıda maddeleri, hurda madenler ve petrol ihraç edecektir.

4 — Ziraî kazançların deftere kaydı :

Ziraî gelirlerin defter'e kaydı hususunda yapılan müracaatlar müsbet olarak neticelenmiştir. Bu durumda, defter tutma mecburiyetinde olan çiftçilerin Millet Meclisinin aldığı karar gereğince mükellefiyetleri iki sene tecil edilecektir.

5 — Trabzon Çimento Fabrikası kuruluyor :

Trabzon'da kurulacak Çimento Fabrikası'nın inşaatı 13.666.188 liraya ihale edilmiştir. Yerli bir firma tarafından inşa edilecek olan fabrika ihale şartlarına göre 15.Haziran.1967'de bitirilecektir. Fabrikanın yıllık kapasitesi 300 bin ton olacaktır.

6 — Petrol Ofisi Tesisleri :

Petrol Ofisi tarafından 1964 yılında İzmit'te başlanan Gres yağı imâl tesisleri tamamlanmıştır. Tesislerde yılda 1500 ton Gres yağı imâl edilecek ve bu sayede senede 330.000 dolar döviz tasarrufu sağlanacaktır.

7 — Profesör Tinbergen

Haber aldığımız göre Devlet Plânlama Teşkilâtı Baş-Müşaviri Sayın Prof. Tinbergen Temmuz ayının ilk haftası Ankara'ya gelecektir. Tinbergen Ankara'da bir hafta kadar kalacak ve Devlet Plânlama Teşkilâtı üyeleri ile görüşmelerde bulunacaktır.

8 — OECD ve İzmir Fuarı :

«OECD» 34 ncü İzmir Enternational Fuarına katılacaktır. Teşkilâta ayrılanacak pavyonda faaliyetini tanıtıcı bir köşe tanzim edilecektir.

9 — Türkiye'ye Yardım Devam edecek :

Türkiye ve Yunanistan'a yapılmakta olan yardımın kesilmesine dair A.B.D. Senatosuna yapılan teklif oylama sonunda reddedilmiştir.

10 — A.B.D. Bazı Vergileri İndiriyor:

A.B.D. Senatosu bazı istihlâh maddeleri üzerinden alınmakta olan vasıtalı vergilerin indirimi konusunda karara varmıştır. Takriben 4.700 milyon dolarlık bir indirim yapılması uygun görülmüştür. Bu suretle karar alan istihlâk mallarının ifatlarında bir ucuzlama meydana geleceği ve bunun da piyasada talebi arttıracığı tahmin edilmektedir. Netice, olarak bir müddetten beri talep azlığından şikâyet eden istihlâk malları sanayi'nin alış-veriş hacminin hızlanmasıyla istenen istikrarı bulacağı tahmin edilmektedir.

11 — Orta - Doğu Türkiye Ticareti :

İhraç mallarımız yeni mahreçler bulmak amacı ile Orta-Doğu memleketleri ile ticaretimizi geliştirme çareleri aramaktadır. Bu münasebetle 28.Haziran. 1965 günü Ticaret Bakanlığında yapılan toplantıya Suudî Arabistan, Küveyt, Irak, Lübnan, Ürdün ve Suriye'yi ziyaret etmiş iş adamlarımızdan müteşekkil bir heyet'de katılmıştır. Uzun süreden beri yapılan hazırlıklar incelenmiş, ticareti geliştirmeye yardımcı unsurlardan nakliyat ve enformasyon, tanıtma mevzuları üzerinde durulmaktadır.

12 — Ortalama Kâr haddeleri :

Maliye Bakanlığı tarafından yeniden ayarlanan toptancı ve perakendeci, imalatçı esnafa ait ortalama kâr hadleri listesi 1964 - 1966 senelerine ait olmak üzere

re hazırlanarak resmî gazete ile Haziran ayı içinde yayınlanmıştır.

13 — Hububat ve Afyon iç alım fiyatları tesbit edildi :

14.Haziran.1965 tarihli Resmî Gazetede Bakanlar Kurulu kararı gereğince 1965-1966 devresinde Toprak Mahsulleri Ofisine aşağıdaki esaslarla satın alma yetkisi verilmiştir:

Mahsülün cinsi nevi ve Baş alım fiyatı sınıfı Kg/Kr

Birinci sınıf makarnalık (Durum)	
Buğday (Anadolu ve Trakya durumları)	86
Birinci sınıf makarnalık (Durum)	
Buğday (Güney doğu durum) ...	83
İkinci sınıf makarnalık (Durum)	
Buğday Anadolu ve Trakya durum)	83
İkinci sınıf makarnalık (Durum)	
Buğday (Güney doğu durum) ...	80
Anadolu Beyaz buğday	80
Topbaş, floransa buğday	78
Kızılca buğday	77
Ekmeklik sert buğday	77
Siha Buğday	75
Çavdar	57
Biralık Arpa	53
Beyaz Arpa	48
Siha Arpa	45
Siyah Arpa	35
Beyaz Yulaf	45
Siha Yulaf	45
Siyah Yulaf	43

Aynı gazetede yayınlanan ayrı bir kararnamede afyon iç alım fiyatı da tesbit edilmiştir.

Hububat fiyatlarının aşağı yukarı %10 nisbetinde arttırılması sonucu ekmek fiyatlarına beş kuruş zam yapılmıştır. Zam, ekmek birim fiyatında görünmeyen bir tesir icra etmesine rağmen bir çok çevrelerde tepki yaratmıştır. Bazı müellifler, hububat fiyatlarındaki bu müsabet ayarlamasının enflasyon yaratacağının üzerinde endişe ile durmaktadırlar.

Türkiye'de İşgücü ve İstihdam Meseleleri

Doç. Dr. Nusret EKİN

İşgücü ve istihdam ile ilgili meslelerin öteden beri Türkiyenin hayatı ehemmiyeti haiz konularını teşkil etmesine ve bütün iktisadi faaliyetlerin netice itibariyle bu memleketin insanlarına yararlı olacak şekilde tanzim hususunda büyük bir zaruret bulunmasına rağmen, gerek millî ekonomimizi fiilen sevk ve idare edenler, gerek ilim adamları, uzun zaman bahis konusu problemler üzerinde gerekli dikkat ve alâkayı göstermemişler, yahut gösterecek imkân ve fırsatı bulamamışlardır.

Bu cümleden olmak üzere 1960 ihtilâlîne kadar, daha ziyade millî ekonomimizin moneter cephesi işlenmiş, yukarıda bahis konusu meselelerin araştırılması ise, ancak son üç beş yıl içinde mümkün olabilmiş, işgücü ve istihdam mevzuları aktüel bir mahiyet kazanabilmiştir.

Hususiyle 1960 yılından sonra başlayan plânlı ekonomi safhasında bu meselelerin kısmen dahi olsa ele alınmaya başlandığını görüyoruz. Filhakika 1963-1967 yıllarını kavrayan birinci beş yıllık plânın hazırlık devrinde, Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyal ve siyasî şartlar dolayısıyla, mevzuları lâyikiyle aydınlatacak mahiyette araştırmalar yapmak kabil olamadığından, noksan hattâ yanıltıcı neticeler elde edilmiştir. Bununla beraber araştırmalar ilerledikçe, ekonominin beşerî cephesiyle ilgili güvenilir istatistikî mütâaların ve yapılmış tetkiklerin mevcut olmayışının bütün ehemmiyeti ile anlaşılmış bulunması, ne de olsa büyük bir kazanç teşkil etmiştir. Bu itibarla birinci beş yıllık kalkınma plânını hazırlayanlar, bilhassa işgücü, istihdam ve insan gücü konularında işe yarar istatistik malûmatının mevcut olmayışının büyük sıkıntısını çekmişlerdir.

Diğer tarafatan ikinci beş yıllık kalkınma piânlarının hazırlıklarına başlandığı bugünlerde dahi, aynı mahiyetteki müşküllerin tamamıyla ortadan kalktığı söylenemez. Bundan dolayı gelişme halinde bulunan diğer bir çok memleketlerde olduğu gibi, Türkiye'de de işgücü ve istihdam meseleleri hakkında ilmî bir katiyetle söz söylemeğe maalesef halâ imkân yoktur. Zira işgücü ile ilgili istatistikler her beş yılda bir yapılan Genel Nüfus sayımlarıyla birlikte yürütülen faal nüfusla alâkalı sorularla tesbit edildiği ve bu mütalar millî ve milletlerarası neşriyat ta yer aldığı halde, istihdam ve işgücünün; vasıf, durumu ile alâkalı bilgilerimiz henüz mahdud ve kifayetsizdir. Bu arada hususiyle istihdam ve işsizlikle ilgili malûmat, bu zümreleri kontrol edecek bir işsizlik sigorta kolunun henüz kurulamamış olması neticesinde, sırf İş ve İşçi Bulma Teşkilâtının noksan döküman ve neşriyatına dayanmakta ve bu sebeple sihatli rakkam ve neticelerin ortaya çıkması kabil olamamaktadır.

Diğer taraftan memleketimizde bazı ilim adamlarının ferdî çalışmaları ve Devlet Plânlama teşkilâtının yaptığı tahminler neticesinde, işsizlik, az çalışma ve çalıştırma ve istihdam hacimleri hakkında bazı mahdud bilgiler vardır. Aynı boşluk insangücü tahlillerinde de kendini göstermektedir. Gerçekten elde mevcut insan gücü tahlilleri çok sınırlı malûmatın elde edilmesine yol açtığı gibi, iktisadî gelişmeye bağlı olarak önümüzdeki yıllarda ortaya çıkacak insan gücü ihtiyaçlarıyla ilgili tahminler de tatminkâr olmaktan uzaktır.

Maamafih bütün bu güçlüklerle rağmen, iktisadî gelişmemizin seyri bakımından katiyetle bilinen husus, Türkiye'nin bilhassa doğumlara

Diğer taraftan Türkiye'de emek arz ve talebi arasında yıllardan beri sürüp gelen bu kronik intibaksızlık, tesirini her şeyden önce emek arzının iktisadi faaliyetlerin prodüktif şekilde gelişmesi bakımından değerlendirilememesi şeklinde göstermektedir. Böylece, memleketimizde hızlı nüfus artışına, fakat kifayetsiz bir ekonomik gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan istihdam intibaksızlığı, kendini aldatıcı ve yanıltıcı olarak tenbellik ve atalet şeklinde tezahür ettirmektedir. Diğer bir ifade ile, yıllardan beri sürüp gelen düşük bir gelişme trendi, emek arzını, gizli işsizlik, az çalışma şeklinde geri ve iptidai bir ziraî bünye içinde depo etmiş bulunmaktadır.

Netice itibariyle nüfus artışı, prodüktif ve milli geliri artırıcı istihdam imkânlarına kavuşamamış, bundan dolayı ziraî bölgelerde düşük istihdam ve şehirlerde ve sanayi merkezlerinde ise açık işsizlik şeklinde tezahür etmiştir. Filhakika bilindiği gibi, bugün gelişme halindeki ekonomilerde istihdam ve işsizlik problemleri, gelişmiş ekonomilere nazaran çok daha karışık ve komplike bir mahiyet arz etmektedir. Aynı durum memleketimiz için de bütün ehemmiyet ve vehameti ile bahis konusudur.

Aslında gelişme halindeki ekonomilerin, bu arada Türkiye'nin diğer hususiyetlerinden birini de nüfusun iktisaden faal ve gayri faal, istihdam edilenler veya işsizlik gibi gurup ve kategorilere ayrılması hususunda karşılaşılan önemli güçlükler teşkil etmektedir. Bu bakımdan gelişmiş ekonomilerin bünyelerine uygun düşen tarif ve ölçüler, gelişme halinde bulunan ekonomilerde çok hallerde işlememektedir. Bundan dolayı az gelişmiş ekonomilerin bünye ve hususiyetlerine uygun düşen yeni tarif ve hesap tarzlarına hüviî bir ihtiyac duyulmaktadır.

İçticaret Rejimi ve Politikası

Hüsamettin TUNCAY
Ticaret Bakanlığı Müfettişi

Bundan önceki makalemizde «Dışticaret Rejimi ve politikası» üzerinde durmuştuk Türkiye Ekonomik bünyesinin tam bir tahlilini yapabilmek gayesiyle «İçticaret Rejimi ve politikası» hususunda da, fiilî durumun seyrine temas eylememiz gerekmektedir.

Bu konuya girmeden önce, Türkiye'nin içticaret politikasının, münhasıran yürürlükte bulunan 3614 sayılı Ticaret Bakanlığı Teşkilât Kanunu hükümleri özellikle Bakanlık bünyesindeki «İçticaret Genel Müdürlüğü» nün fonksiyonlarından ibaret olmadığını belirtmemiz gerekmektedir.

Zira bir memleketin içticareti; para ve kredi, banka, sermaye, vergi sistemi, ulaştırma v.s. gibi bir çok unsur ve faaliyetlerle ilgili, rabıtalı ve ahenklidir. Ve binnetice bir kompozisyonudur. Bu sebeple, içticaret deyince, bunu kanalize edecek, uygulayacak ve düzenleyecek yegâne merci ve Hükümet organı Ticaret Bakanlığı, hele İç ticaret Genel Müdürlüğü hiç değildir. Ticaret Bakanlığının pozisyonu çok önemli olmakla beraber bu alanda Maliye, Sanayi, Ulaştırma ve hattâ diğer Bakanlıklar ile özel kanunlara göre kurulmuş müessese ve birliklerin de rol ve payları şüphesiz mevcuttur.

Bu açıklamadan sonra, içticaret politikası ve meselelerine, bu kompozisyon ve koordinasyon muvacehesinde, Dergi sütunlarının mahdut oluşunu da dikkate alarak gayet muhtasar bir şekilde değinmeğe çalışacağız:

3614 sayılı Ticaret Bakanlığı Teşkilât Kanunu, Bakanlık bünyesindeki İçticaret Genel Müdürlüğünü «Memleket ekonomisinin gerektirdiği şekilde içticaretin tanzim ve gelişmesini sağlayacak genel prensiple-

rin tesbiti ve lüzumlu tedbirlerin alınması» ile görevlendirilmiştir. Bunları da:

Anayasa'nın koyduğu prensipler ve uzun vâdeli Plân hedefleri ve hayat standardının, alım gücünün yükseltilmesi gözönünde tutularak piyasanın iktisadî kaidelere göre açıklık ve istikrar içinde teşekkülü, arz ve talep dengesinin serbest rekabet esasına göre kurulması, sermaye piyasasının teessüsü, nüfus artışının yarattığı talep fazlalığını karşılayacak mal arzını temin etmek üzere istihsali geliştirmek için lüzumlu tedbirlerin ittihazı gibi başlıca üzerinde durulan hususlar olarak özetleyebiliriz.

İçticaretin bu esaslar dairesinde düzenlenmesi için tâkip edilen politika ve uyulan mevzuat, çeşitli yön ve mahiyetleri itibariyle kısaca şöyledir:

1 — Mal darlığına ve anormal fiyat yükselmelerine meydan vermemek ve iç piyasada fiyat istikrarını sağlamak :

Bunu temin için piyasa hareketlerinin gayet yakından tâkip edilmesi ve vukuunda bu gibi hallerin ekonomik tedbirlerle zamanında giderilmesi fonksiyonu esas olarak alınmıştır.

2 — Banka kredileri konusu :

a) Kredilerin değer yaratacak şekilde kullanılması:

Bu amacın sağlanması için kredilerin, spekülâtif maksatlarla kullanılmasını ve istihlâke kaymasının önlenmesi ve üretim bir unsuru olarak uygulanması,

b) Kredi, maliyetinin pahalı olmaması.

İstihsalin bir maliyet unsuru olması itibariyle kredi fiyatının ucuz olması.

c) Kredilerin alınmasının kolaylaştırılması, birer hedef ittihaz edilmiştir.

3 — Sermaye piyasasının geliştirilmesi :

İktisaden az gelişmiş veya ekonomik bir gelişme döneminde bulunan memleketlerde yeteri kadar sermaye teraküm etmediğinden, sermaye piyasası da vücuda gelmemiştir. Türkiye'nin durumu bu kabildendir. Ferdi sermaye önemli derecede teessüs etmemiştir. Millî tasar-

ruf yoluyla finansman kifâetsizdir.

Millî tasarrufların büyük bir kısmı vaktiyle, maliklerin yedinde saklanmakta iken, takip olunan emniyet ve istikrar politikasının sonucunda bunlar bankalara kanalize edilmiştir. Böylelikle bankalardaki mevduat hacminin yükselmesi sağlanmıştır. Şu kadarını burada ifade edelim ki bankacılık sistemimiz genellikle bu tasarruf mevduatının yatırımlara teveccüh eylemesine imkân vermemektedir. Bu itibarla tasarrufları yatırım alanlarına kanalize edecek teşkilât veya müesseselerin kurulması, memleketimiz sermaye piyasası bakımından çok önemli bir keyfiyettir.

Devlet imkânları ve millî tasarruf seviyesi, bir sermaye piyasası teessüsüne yeterli olmadığı sürece, toprak altı ve toprak üstü servet kaynaklarının işletilmesi ve sanayiî istenilen şekilde gelişmesi mümkün değildir. İşte bu sebeple, memleketimizin yabancı sermayeye aşîkâr bir şekilde muhtaç bulunması muvacehesinde, yabancı müteşebbislerin memleketimizde yatırım yapmalarını sağlamak gayesiyle 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkartılarak yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun, hükümleri ve sistem itibarıyla dünyanın en liberal kanunlarından bir olup yabancı sermayenin:

- a) Memleketin ekonomik gelişmesine yararlı olması,
- b) Türk özel teşebbüslerine açık bulunan bir faaliyet sahasında çalışması,
- c) İnhisar veya özel bir imtiyaz ifade etmemesi şartıyla ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi'nin kararı ve Bakanlar Kurulu'nun tasvibiyle yurdumuza ithalini düzenlemektedir.

1951 - 1964 devresinde, verilen müsaade, fiilen gelen yabancı sermaye ve transfer edilen miktarlar şöyle bir seyir tâkip eylemiştir:

Yıllar	Verilen müsaade miktarı (TL)	Fiilen gelen sermaye miktarı (TL)	Transfer edilen (TL)	Transfer nisbeti (%)
1951-1960	490.508.000	112.401.000	45.333.000	40,33
1961-1964	590.788.841	228.862.250	63.049.000	27,54
1951-1964	1.081.296.841	341.263.250	108.382.000	31,75

Sermaye piyasasının gelişmesi ve takviyesinde Anonim Şirketlerin rolü çok önemlidir. Dengeli bir kalkınmada; özel sektörün, milli ekonomimiz bakımından en verimli sahalara yönelmesinin temini ve rantabilitenin arttırılması için vergi yoluyla tedbir almak yanında şahıs ve ailevi mahiyette şirketler yerine sermaye şirketleri halinde teşkilatlanmaları icap etmektedir. İşte sermaye şirketleri olan anonim şirketlerin doğmaları hususunda gösterilmekte olan gayret ve kolaylık, bu fikirlerden mülhemdir. Yeni Ticaret Kanunu ile bu şirketler için önemli adımlar atılmıştır. Son çıkan Damga Resmî Kanununda da kurulacak şirketlerden alınmakta olan resimler geniş ölçüde indirilmiş, şirketlerce çıkarılacak hisse senetleri Damga Resminden muaf tutulmuştur.

5 Yıllık Kalkınma Plânında; para ve kredi politikasının, özel sektör yatırımlarının gerçek şahıs ve müessese tasarruflarıyla finansmanına imkân verecek şekilde düzenlenmesi yani özel yatırımlarda, bu sektörün tasarruf yaratma gücü esas alınmıştır. Keza, maliye ve para politikası, kaynaklarımızın tam olarak kullanılmasını ve en iyi şekilde tahsisine engel olacak enflasyonist veya deflasyonist eğilimlerin gelişmesini önleyecek tarzda yürütülmesi temeline oturtulmuştur.

4 — Kooperatifleşmenin teşviki :

Anayasada da yer almış olan kooperatif sistem, gerek Plânda ve gerek icra organları faaliyetlerinde desteklenen önemli bir konu haline gelmiştir. Yalnız başına bir işe yaramayacak şekilde olan küçük meblağlar, ancak kooperatif kurmak suretiyle müessir bir sermaye unsuru olabilmektedir. Memleketimizde kooperatif konusunda, mevzuat bakımından, 2834 ve 2836 sayılı Tarım Satış ve Tarım Kredi Kooperatifleri özel Kanunlarından ayrı olarak Ticaret Kanununda ayrı bir bölümde kooperatiflere ait genel hükümler mevcuttur.

Kooperatifçiliğin gelişmesini sağlamak ve günün ihtiyaçlarını tam manâsiyle karşılamak üzere Ticaret Bakanlığınca hazırlanmış olan «Kooperatifler Kanun Tasarısı» Bakanlar Kurulu'na arz olunmuş bulunmaktadır.

5 — Ticaret, Sanayi Odaları ve Borsaların fonksiyonu :

Ticaret, Ticaret ve Sanayi Odaları ile Borsaların faaliyetleri 5590 sayılı Kanunla düzenlenmiş bulunmaktadır.

Ticaret ve Sanayi Odalarının başlıca görevleri:

— Mesleki ahlâki ve tesanüdü korumak, ticaret ve sanayiın genel menfaatlere uygun surette gelişmesine çalışmak,

— Ticaret ve sanayie ait incelemeler, indeks ve istatistikler yapmak, belgeleri tanzim ve tasdik etmek,

— Ticaret mallarının vasıf ve keyfiyetinin tayinine yarayıcı lâboratuvarlar kurmak, mahallî veya bölge sergileri panayırıları açmak,

— Ticaret Bakanlığınca verilen görevleri yapmak,

— Ticaret ve sanayi erbabınca uyulması mecburi meslekî kararlar almak,

Tüzelkişiliği haiz ve meslekî teşekkül mahiyetindeki bu kamu kurumlarının murakabesi Ticaret Bakanlığına aittir.

Ticaret Borsalarının faaliyetleri de aynı Kanunla düzenlenmiştir.

Ticaret Borsaları, bu Kanunda yazılı esaslar dairesinde, borsaya dahil maddelerin alım ve satımı ve fiatlarının tesbit ve ilânı işleriyle meşgul olmak üzere kurulan tüzelkişiliği haiz kamu kurumlarıdır.

Yine 5590 sayılı Kanuna istinaden Odalar ve Borsalar arasında bu Kanunda yazılı esaslara göre oda ve borsaların tekâmül ve gelişmesini sağlamak maksadiyle «Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği» kurulmuştur.

Tâcir ve sanayicilerimizin meslekî ihtiyaçlarını daha iyi bir şekilde karşılamak, meslek ahlâk ve haysiyetini gereği veçhile tesis etmek ve korumak, çalışmalarını kamu yararına daha uygun bir şekilde yürütmek için 5590 sayılı kanunda bazı değişiklikler yapan yeni bir kanun tasarısı hazırlanmıştır.

6 — İÇTİCARET POLİTİKASI VE REJİMİNDE YER ALAN DİĞER ÖNEMLİ KURUŞLAR :

İstihsal ve ticaretin güven içerisinde fonksiyonunu icrası hususunda önemli bir unsur da sigortacılıktır.

Sigortacılığımızın istenilen gelişme seviyesine ulaşması ve sigorta mevzuatımızın sigortalılarla sigorta şirketlerinin karşılıklı hak ve menfaatlerinin korunmasına müteallik hükümlerinin hassasiyetle uygulanmasını, temin Ticaret Bakanlığının üzerinde önemle durduğu bir konudur.

Sigorta şirketlerinin teftişi ve murakabe yetkisi, 7397 sayılı Kanunla Bakanlığına aittir. Diğer taraftan bu konuda «Sigorta Murakabe Kurulu» da yetki ve görevlerle teçhiz olunmuştur.

— Esnaf ve küçük san'atkârlarımızın da gerekli imkân ve yetkilerle donatılarak bünyesi kuvvetli bir teşkilâta sahip olmaları keyfiyeti, Ticaret Bakanlığı içticaret politikasının esaslı bir rûknüdür.

Bu maksatla Bakanlığımızca esaslı çalışmalardan sonra hazırlanmış olan 507 No.lu Esnaf ve K. San'atkârlar Kanunu 2/8/964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Esnaf ve küçük san'atkârların, Halk Bankası kaynaklarıyla finansmanı üzerinde önemle durulan bir konudur.

— Ölçü ve ayar aletlerinin, ticaretin salim bir tarzda icrasını, vandaşa gerekli güven ve emniyeti verecek şekilde kullanılmasını teminen Ticaret Bakanlığı yetkisine mevdu kontrol işleri, bu sahada görevli bölgeler teşkilâtiyle yürütülmektedir.

KAVEL
Kablo ve Elektrik Malzemesi Ltd. Şti.
İSTİNYE — İSTANBUL

KAVEL
ELEKTRİK KABLOLAR
FABRİKASI
SALİHAĞI

Daima Standartlara uygun, Laboratuar kontrolünü haiz,
En üstün kalite imalât yapar.

- ★ PLÂSTİK İZOLELİ ELEKTRİK KABLOLARI
- ★ SUN'İ DERİLER ve YER MUŞAMBASI
- ★ EMAYE BOBİN TELLERİ

Telefon : 63 34 00 — 63 34 01 Telgraf: KAVELKABLO — İSTANBUL

Ekonomik Politikanın önemli bir unsuru :

Kısa Vadeli Tahmin

Eyüp KARADAYI

A mme hizmetlerinin arzu edilen yönde seyri ve gerektiği anda beklenen tesirleri yapabilmesi, o memleket yetkililerinin, bahis konusu memleket ekonomisinin kısa vadeli gelişmesi üzerinde sağlam ve kesin bilgilere sahip olmalarına bağlıdır. Bu şekildeki kısa vadeli tahminler artık ekonomik politikanın önemli bir unsuru haline gelmiş ve birçok memleket bu konuda tatbik ettikleri metod ve tekniği geniş ölçüde geliştirmişlerdir. Yine bu arada misâl olarak A. B. Devletleri, Kanada, İngiltere, Fransa, Hollanda İsveç'te yapılmakta olan çalışmaları gösterebiliriz.

Öte yandan ekonomik tahminler, zaman zaman bazı düşünürler tarafından tenkit edilir. Şüphesiz ki, konjonktürel eğilimlerin hesaplanmasındaki zorluklar küçülenemez. Bir devre içinde bazı ekonomik değişkenler büyük dalgalanmalar gösterirler. Meselâ bazı Kanadalı uzmanların yaptıkları hesaplar; bir devre içinde alt ve üst noktalar arasında kârların değişiminde %30, ithalâta ise %25 nisbetinde farklılık olduğunu ortaya koymuştur.

Ekonomik hayatında dış ticaretin büyük bir yer tuttuğu memleketler için, ticarî münasebetlerde buldukları diğer memleketlerin ekonomik gelişmelerine bir «Ön teşhis» konulması büyük önem taşır. Beklenmedik olayların tahmini zor olmakla beraber, iktisaden ileri memleketler bu ön tahminlere fazlaca önem verip üzerinde gereği kadar çalışarak, hata marjını her geçen gün biraz daha daraltmışlardır.

İstatistik Materyalinin Zenginleşmesi . .

Son harpten bu yana tahmin uzmanlarının müracaat edebilecekleri istatistiklerin miktar ve çeşitleri hayli artmıştır. Elde edilen veriler sadece daha fazla değişkeni kapsamakla kalmayıp, aynı zamanda daha kısa zaman aralıklarını ele almaktadır (Meselâ 3 aylık tahminler yapmak gittikçe yayılmaktadır).

Ekonomik politika sorumlularının bugünü veya yakın geleceği görebilmeleri için, geçmiş zamanı iyi bilmeleri lâzımdır. Fakat bu «dün» ne kadar yakın geçmişi gösterirse, tahmin o nisbette kesin ve faydalı olur. Bu alanda halen büyük gelişmeler kaydedilmektedir. Meselâ bugün A. B. Devletlerinde Millî Gelir ve cari masraflarla ilgili veriler (geçici de olsa) etüd edilen devrenin bitiminden altı ay sonra elde bulunmaktadır. Yine meselâ İsveç'te 17 ayrı sektördeki konjonktür gelişimini takip için yapılan çalışmada sonuçlar, anketlerin toplanmasından 2 hafta sonra neşredilebilmektedir. Öte yandan memleketimizde bazı anketler yapıldıkta ancak iki sene sonra zor neşredilebilmektedir (Yıllık sanayi içi işletme cetvelleri).

Bahis konusu istatistikî verilerden ekonomik eğilimlerin ortaya çıkartılması mümkündür. Fakat günümüzde, kemmi tahminler geçmiş eğilimlerin basit bir şekilde ortaya konmasından daha ileriye gitmektedir. Tahmin uzmanları, çeşitli ekonomik değişkenleri itina ile etüd etmişler ve bunların arasında mevcut ilişkileri meydana çıkartmışlardır. Geçmişte müşahade olunan bu ilişkiler, geleceği aydınlığa çıkartmaya yaramaktadır. Günümüzde tahminciler çalışmalarıyla ekonomik mekanizmaların anlaşmasına da büyük ölçüde yardımcı olmaktadır.

Arızaların etüdü bakımından anketin rolü ...

Bununla beraber, tahmin çalışması için gerekli birçok ilişkiler ekseriya (illi) bir karakter arz etmekten çok uzaktır. Günümüzde tahminlerin yürütülmesi büyük ölçüde arazi (Semptomatik) veya (Barometrik) verilerin etüdüne dayanmaktadır. Bu verilerin çeşit ve sayısı son yıllarda hızla çoğalmaktadır. Bahis konusu semptomatik bilgiler iki çeşittir. Bazıları ekonomik ajanların tasavvurları hakkında tertiplenen anketlerden elde edilir. Ötekiler ise preflüks «pre-flux» verilerdir.

Tasavvurlar üzerinde yapılan anket, geleceği nasıl tahmin ettikleri hakkında halka tevcih edilen sorulara dayanır. Halen hükümetler

bu tip anketleri sondaj yoluyla ya bizzat kendileri yapmakta, yahut ta özel teşekküllerce yapılanlardan faydalanmaktadır. Ve böylece teşebbüs idarecilerinin yatırım projeleri, müstehlikin satın alma istekleri hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

Bu anketlerin bazıları çok enteresandır. Meselâ Fransa'da teşebbüs idarecilerinden sadece muayyen bir devrede yapmayı tasarladıkları yatırımların tutarı sorulmakla yetinilmemekte, aynı zamanda kesin olarak yatırabileceklerinin miktarı istenmektedir. Ayrıca daha fazla yatırım için uygun şartlar ve bu fazlalığın iktisabedebileceği genişlikte araştırılmaktadır. Bu anket sayesinde tahminçiler yalnız sanayiciler tarafından beyan olunan projelere dayanan yatırım rakamları manzumesi karşısında bulunmamakta, aynı zamanda bunları tashih etmek imkânına sahip olmaktadır. Aynı şekilde Devlet Plânlama Teşkilâtı da 1967 de başlayacak olan II. Beş Yıllık Kalkınma Plânı hazırlıklarında istifade edilmek üzere, yatırımları tesbit için «**Ön Proje Formları**» hazırlayarak bunları bir anket halinde Genel ve Katma Bütçeli Daireler, Döner Sermayeler, İktisadî Devlet Teşekkülleri, Meslekî kuruluşlar, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Ticaret Odaları ve Sanayi Odalarına göndererek cevaplandırılmasını istemektedir.

Amerikalılar bu konuda daha da ileri giderek teşebbüs sahiplerinden sadece yatırım tasavvurlarını değil, realize etmeyi ümit ettikleri satışlar hakkında da bilgi istemişlerdir. Satış perspektiflerine ait rakamlar, kendi kendine tahmine imkân verecek niteliği sahip bulunmamaktadır. Buna mukabil sanayicilerin yatırım tasavvurlarına düzeltici bilgiler getirecek mahiyettedirler.

Yukarıdaki sözlerimizi açıklamak için şu misâli verebiliriz: 1948 den beri yapılmış olan istatistikleri analiz eden uzmanlar şöyle bir müşahadeye varmışlardı: Fiilî satışlar, müteşebbislerin tahminlerini % 1 aştığı zaman, realize edilen yatırımlar da evvelce beyan olunan yatırım projelerini ortalama % 1.1 aşmıştır. Tahmin uzmanları, işte bu noktadan hareketle, satış tahminleri yerine sanayicilerinkini ikame eder ve dolayısıyla yatırım rakamlarını tashih etmek imkânını bulabilir.

Bazı memleketlerde müstehliklere çok yakın gelecekte otomobil ve ya diğer dayanıklı tüketim mallarına ayırabilecekleri paranın tutarı sorulur. Fransa'da çeşitli kategorilere ayrılmış olan 8.000 aileye uygulanmakta olan bir ankette, bunların ayrıca elbise ve ayakkabı satın alma hususundaki niyetleri ile gelirlerinin ne şekilde gelişeceğini tahmin ettikleri sorulmaktadır.

«Preflüks» devresine ait veriler; siparişler ile mal ve hizmetlerin fiili hareketine takaddüm eden pazarlık ve taahhütleri ilgilendirir. Meselâ, inşa halindeki mesken sayısı, gelecekte ne kadarının inşasının tamamlanabileceğini gösterebilir. İngiltere’de hükümet, Kraliyet Mimarlar Enstitüsünün topladığı rakamlardan faydalanmaktadır. Bu rakamlar, mimarlık bürolarının plânlarını yaptığı çalışmalara aittir. Şunu da ifade etmek gerekir ki, toplanan bu kabil istatistiklerin bir kısmı tahminde bulunanlara büyük yardım yapamamaktadır. Meselâ A.B. Devletlerinde 1950 den beri boş meskenler ve ipotek karşılığı ödünç para talepleri üzerine yapılan istatistikler, yeni mesken talepleri ile mesken piyasasının gelişimi üzerindeki tahminlere fazlaca ışık tutamamıştır.

Tahminciler ayrıca «kalitatif» bilgilere de başvurumaktadırlar. Sendikacılar ve sanayicilerle mülâkatlar yaparak her iki tarafın ücret artışları hakkındaki eğitim ve niyetlerini öğrenmektedirler. Aynı şekilde tahmin servisleri çeşitli mesleklerin uzmanlarının kanaat ve hükümlerine de büyük önem vermektedirler.

Altmış denklemlerli bir ekonomi ...

Bazı memleketler, elektronik hesaplayıcılar tarafından çözümlenerek, o memleket ekonomisinin ya tümü, yahut ta sektörler itibariyle genel tablolar veren denklemler serisi hazırlamışlardır. Bu «Ekonometrik Model» temel tahmin aracı olarak kullanılabilirdiği gibi seçici metodlarla kısımlara bölünerek de kullanılabilir. Modeller aynı zamanda tahminlerin doğruluğunun piyasanın gerçek işleme durumu ile kıyaslanarak tahkikine imkân verirler. 1963 ten beri ekonometrik modeller tanzim edilen Hollanda’da son zamanlarda düzenlenenler evvelkilerden daha dinamik bir karakter taşımaktadır ve özellikle «lineer» olmayan bağıntılar ihtiva etmektedir. Yapılan kontroller göstermiştir ki, tahminler ve fiili gelişim arasındaki açıklık geçmiş zamanlardakilerden daha küçüktür.

Kanada’da düzenlenen ilk model sadece 11 denklemden meydana geliyordu. Şimdi ise 60 denklem kullanılmakta olup, daha da geliştirilmesine çalışılmaktadır. Ne varki, bugünkü modelin fiyat değişimlerini biraz mübalağalandırıldığı müşahade edilmiştir.

Ancak başka bazı memleketlerde daha doğru tahminler düzenlemekle övünmektedirler. Meselâ, Amerika’da son yıllarda üç aylık bir devre için ortalama yanılma 3 milyar dolar civarında olmuştur. Rakam büyük olmakla beraber Amerika’nın Gayri Safi Millî Hâsılasının

azametli rakamı karşısında 3 milyar dolarlık farkla yapılan tahmin küçümsenmemelidir.

En çetin problemler ...

Fakat bütün bu ilerlemelere rağmen tahminciler henüz tam manâ-
siyle tatmin edilmiş değildirler. Önlerinde halli gerekli çetin prob-
lemler vardır. Bunların başında da «yanlışlıkların derecesinin tesbiti»
gemektedir.

Resmî tahminlerin ana gayesi, geleceği haber vermekten ziyade, eko-
nomik politikaya yön vermek olduğuna göre doğrulamanın yapıldığı
sürede değişmez olan kabul edilmiş olan politikaların da değişme me-
selesi ortaya çıkar. Öte yandan bir tahminin «kötü sebepler» yüzünden
de doğru çıkması ihtimali her zaman için mümkündür.

Birçok memleketler, ücret ve fiyatların artışı, produktivitenin eği-
limsel artış nispeti ve yaklaşık olarak amme harcamaları ile ithalâtın
seyrini yeter doğrulukta tahmin edecek kudrette olduklarını sanırlar.
Buna mukabil tahmincilerin çalışmalarında «kantitatif bakımdan» ö-
nemli rol oynayan stokların teşkili ile ilgili tahminler kendilerinden
beklenen sonuçları verebilmekten çok uzaktır. Öyle görülüyor ki, stok
hareketleri; stok/satış hareketleriyle açıklanabilir, fakat bu nispetlerden
kesin şekilde faydalanmanın yolları henüz bulunamamıştır.

Memleketimizde de geçen yıldan beri gerek Türkiye Odalar Birliği
vasıtasıyla bağlı Odaların, gerekse Devlet İstatistik Enstitüsünün ve
Plânlama Teşkilâtının yapmakta oldukları sektör araştırmaları bu yol-
da atılmış ilk adımlardır. Ancak istatistikün öneminin gereği gibi kav-
ranmamış olduğu memleketimizde, diğer bilgiler gibi stoklar hakkında
da tatmin edici cevapların alınması ihtimali henüz yok gibidir.

Netice ...

Tahmincilerin şu noktada birleşecekleri şüphesizdir: Çalışmaları-
nın en zor kısmı iyice düzenlenmiş bağıntılar yardımıyla «yarın ne
olacağını tahmin etmek» değil fakat, «ekonominin halihazır durumu ve
halen neler cereyan etmekte olduğunu» doğru bir şekilde bilebilmek-
tir. Bu anlayış istatistiklerin kalitesine, rakamlara verilebilecek anlam,
sonradan bunları düzeltebilme ihtimali ve çelişik sonuçlara vardıkları
takterde onları ahenkleştirebilme hususlarına bağlıdır.

Netice olarak diyebiliriz ki, ekonomik politikayı yönetebilme ala-
nında atılabilecek en iyi adımlar, geniş ölçüde istatistikî bilgilerin ısı-
lâhî ile mümkün olabilecektir.

İş Kanunu ve İş Kanunu Tasarısının, Uygulama Alanı Yönünden Farklar

Dr. Nazif KUYUCUKLU

Kanunlaşmak üzere sıra bekleyen Kanun tasarılarından biri de, Çalışma Bakanlığınca hazırlanmış bulunan İş Kanunu tasarısıdır. Bu tasarının çalışma hayatımıza, uygulama alanı bakımından getirmekte olduğu yeniliklere, anahatları ile dokunmazdan önce, yürürlükte bulunan İş Kanunumuzun bu konudaki esaslarına değinmekte fayda olsa gerektir.

1 — İş Kanunumuzun Uygulama Alanı

Birbirlerine, hattâ zıt hükümler taşıyan tasarılar hazırlanıp sonunda biri üzerinde karar kılınarak 1936 tarihinde 3008 sayı ile kanunlaşan İş Kanunumuz, farklı yıllarda bazı değişikliklerle, bugün hâlâ yürürlükte bulunmaktadır. Ancak bu değişikliklerle ve özellikle son üç-dört sene içinde, çalışma hayatımızda meydana gelen değişimle İş Kanunumuz adetâ yamalı bir bohçayı andırmakta ve günümüz ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmiş bulunmaktadır:

1 — Önce şuna işaret etmek gerekir ki, İş Kanunumuz tek siyasî partinin hakim olduğu, ve ilk Sanayileşme Programının Devletçe yürütüldüğü, dolayısıyla iş uyuşmazlıklarının otoriter esaslara göre çözümlenmesinin kabul edildiği bir devrin kanunudur. Bunun doğal sonucu olarak da, menfaat uyuşmazlıklarının çözümü sıkı esaslara bağlanmış, grev ve lokavt yasaklanmıştır.

2 — Uygulama alanı bakımından da İş Kanununun kapsamı dar tutulmuştur. Nitekim:

a — Önce, İş Kanunu bütün iktisadî sektörleri kapsamamıştır. Bazı istisnalara rağmen, Tarım, Deniz ve Hava nakliyatı ile bir aile efradı

tarafından evde yapılan işler kanun kapsamı dışında bırakılmıştır. Mamafih, deniz nakliyatı işleri bilâhare ayrı bir kanunla düzenlenmiştir.

b — Çalışan işçilerin sayısına göre de bir sınırlama yapılmıştır. Kanuna göre (m. 2/1), İş Kanunu hükümleri «mahiyeti itibariyle yolunda işleyebilmesi için günde en az on işçi çalıştırmayı gerektiren işyerlerine ve burada çalışan işçilerle bunların işverenlerine uygulanır». Şu halde, İş Kanununun kapsamı, ancak bu sınıra kadar inebilmektedir. Bununla beraber, kanunun bu maddesini yumuşatıp uygulama alanını genişletmek bakımından İş Kanunu bilâhare 5518 Sayılı kanunla değişikliğe uğramış, nüfusu elli bin ve daha fazla olan şehirlerde ve bazı işkollarında 4 - 9 işçi çalıştıran işyeri ve işçilerin kanun kapsamına alınabilmeleri için Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir. Kurul bu yetkisini değişik yıllarda olmak üzere, 3/14937, 4/8761, 5/180 ve 5/532 Sayılı kararlarla kullanmıştır.

Bu kararların da etkisiyle, kanun kapsamı genişlemiş, 1955 - 1963 yılları arasında Sosyal Sigorta hükümlerinin uygulandığı işyeri ve işçi sayısı aşağıdaki şekilde gelişmiştir:

Seneler	İşyeri Sayısı	Cesamet		İşçi Sayısı
		4-9	İşçi - 10 - +	
1955	19.281	3.265	16.016	532.216
1956	20.617	3.809	16.808	543.554
1957	22.730	5.269	17.461	577.630
1958	23.980	6.248	17.732	611.703
1959	24.648	6.579	18.069	618.775
1960	27.957	9.387	18.570	620.909
1961	33.927	14.233	19.694	688.819
1962	38.515	18.253	20.262	680.125
1963*	46.310			710.820

Kaynak: İst. Yıllığı 1960-1962 S. 348 - 351

(*) İşçi Sig. Kurumu, 1963 Yılı Çalışma Rap.

Tablonun tetkikinde, teşmil (Kapsam) kararnamelerinin büyük etkisi görülmektedir. 4-9 işçi çalıştıran işyerleri ve işçi toplamının artışı bunu açık olarak gösteriyor.

c — İşçilerin kol ve kafa işçisi olmaları bakımından da ayrıntı yapılmış, kanun ancak kol işçilerini veya bu iki niteliği birleştirenleri kap-

samına almıştır. İş Kanunu işçiyi de «Bir iş akdi dolayısıyla başka bir şahsın işyerinde bedenen veya bedenen ve fikren çalışan» şeklinde tanımlamıştır. Fakat şartların zorlaması ile bu tanıma da istisnalar konmuştur. Şöyleki;

aa — Kanunun uygulandığı işyerlerinde, işçi tanımına uygun olmayan olarak çalıştırılan müstahdemler hakkında dahi işçi sigortası hak ve vebelerinin cari olacağı (m. 101/son fıkra) esası konmuştur.

bb — Kanun «bedenen veyahut bedenen ve fikren» çalışanları kapsamına aldığı halde, fikren çalışmalarına rağmen 1952 de Basın işçileri hakkında ayrı bir kanun çıkarma zorunluğu doğmuştur.

Görülüyor ki, İş Kanunu hükümlerinin yeterli olup olmadığı yönünü bir tarafa bırakarak sadece uygulama alanı bakımından çok dar olduğu meydandadır. Bu ise, ayrı sektörlerde ve aynı iş kolunda olmakla beraber farklı büyüklükteki işyerlerinde çalışmalarını itibariyle, işçiler arasında farklı durumlar yarattığı gibi, işverenler bakımından da kanun kapsamı dışında kalanlar lehine imtiyazlı bir durum yaratmaktadır. Zira, işverenin ödemek mükellefiyetinde olduğu sigorta primleri, işyerinin ve işçinin emniyetini ve sağlığını sağlamak yönünden kanunda öngörülen tedbirler kendisi için mali birer yüküdür. Bu masraflar, çeşitli şekillerde, üretilen birim veya hizmet maliyetlerine aktarılacağından, satış fiyatı yükselecektir. Rakip işletmelerinin varlığı ve bunların İş Kanununun kapsamı dışında kalmaları halinde lehlerine sonuçlar doğmaktadır ki işletmeler arasında eşitliği bozan bir faktör olması sebebiyle ötedenberi tenkit edilen bir nokta olmuştur.

II — Tasarıda Durum

Yukarıda kısa açıklamadan da anlaşıldığı üzere, hızla gelişmekte olan çalışma hayatımızın isteklerine, esasen eksik doğmuş İş Kanunumuz çoktan daha cevap veremez hale gelmiştir. Bu kanun yanında, çalışma hayatımızı düzenleme amacını güden diğer kanunlar ve hazırlanan tasarılar da vardır. Basın İşçileri ve Deniz İş Kanunları, halen kanunlaşmak üzere sıra bekleyen Deniz İş Kanunu Tasarısı ve hazırlık çalışmalarının yapılmakta olduğunu haber aldığımız Tarım işçileri hakkında kanun tasarısı açık örneklerdir.

İş Kanunu Tasarısı, bir çok noktalarda olduğu gibi, uygulama alanı bakımından da bazı yenilikler getirmektedir;

1 — İş Kanunu işaret edildiği üzere, otoriter bir düşüncenin eseri

olduğu halde yeni tasarı 1961 Anayasası ilkelerine göre hazırlanmış, demokratik esasların izlerini taşımaktadır. Toplu Sözleşme ve Grev - Lokavt Kanunu ile, toplu sözleşme düzenlenmesi taraflara bırakılmış ve kendilerine geniş bir serbesti alanı tanınmıştır. Bunun sonucu olarak da mecburi uzlaştırmaya yer verilmemiştir. Böylece, İş Kanunu Tasarısı daha ziyade temel normları vazetme eğilimini taşımaktadır.

2 — Tasarı uygulama alanı bakımından da bazı yenilikler getirmektedir.

a -- Şuna değinmek yerinde olur ki, tasarı da kanun gibi bütün iktisadi sektörleri kapsınamıştır. «Deniz ve Hava taşıma işleri ile Tarım işlerinde ve aynı çatı altında birlikte yaşayan bir ailenin üyeleri veya hısımları arasında ve aralarına dışardan biri katılmayarak ev içinde yapılan işler ve ev işleri» kapsam dışı bırakılmıştır (m. 5). Ancak, bunlara bazı istisnalar (ayrıcalıklar) tanınmıştır;

aa — Kıyı, liman ve iskelelerde, gemilerden karaya ve karadan gemilere yapılan yükleme- boşaltma işleri,

bb — Havacılığın bütün yer tesislerindeki işler,

cc — Tarım sanatları ile tarım alât, makine ve parçalarının yapıldığı, onarıldığı atölye ve fabrikalarda görülen işlere ve tarım işletmelerinde yapılan her çeşit yapı işleri,

dd — Halkın faydalanmasına açık olan park ve bahçe işleri tasarı kapsamında olup bunlara kanun hükümleri uygulanacaktır. İşaret edildiği üzere, ayrı bir Deniz İş Kanunu ve Tasarısı olduğundan deniz işlerinin İş Kanunu tasarısında kapsam dışı bırakılması tabiidir.

b — Tasarının getirdiği yeniliklerden biri, ve en önemlisi, bütün işyerlerine (işveren, işveren vekili, ve işçilerine faaliyet kollarına bakılmaksızın uygulanmasıdır (m. 2). Böylece tek işçi çalıştıran işyerleri dahi İş Kanunu kapsamına alınmaktadır ki, bununla, yukarıda genel olarak değindiğimiz işçi ve işverenler arasındaki ayırımlar kalkacak, kanun uygulama alanı çok genişleyecektir. Burada, tek işçi çalıştıran işyerlerine kadar inildikçe, İş Kanunu ve Sosyal Sigorta uygulama maliyetinin yükseleceği üzerinde durulabilir. Fakat sosyal adalet ilkesi uğruna buna katlanmak gerekmektedir. Kaldı ki, rasyonel bir idare ile bu masrafları azaltma çareleri bulmak da mümkündür.

c — Tasarı, İş Kanundakini bırakarak, yeni bir işçi tanımı getirmektedir. İşçi «bir iş bağına dayanarak herhangi bir işte ücret karşı-

lığı çalışan» kişidir (m. I). Buna göre, İş Kanunundaki «bedenen veya bedenen ve fikren» deyimleri kalkarak kol ve kafa işçileri ayırımı kaldırılmış ve yerinde olarak geniş bir tanım getirilmiştir. Bunun sonucunda da «bir iş bağıtına dayanarak herhangi bir işte ücret karşılığı çalışan» kafa işçileri de İş Kanunu kapsamına alınacaklardır.

d — Tasarı, değişik büyüklükteki işletmelere değişik sayıda sakat ve eski hükümlü işçi almak zorunluluğunu vazetmiştir. Bu tip işçilerin toplamı fazla olmamakla beraber yine de genel işçi toplamına tesir edebilecektir. Ancak sorun'un sosyal espri yönü daha önemlidir.

Böylece, İş Kanunu Tasarısı kanunlaştığı takdirde, bir yandan, memleketimizde küçük işletmeler büyük bir yekn tuttuğundan, tek işçi çalıştıran işyerlerinin de kanun kapsamına alınması ile uygulama alanı genişleyecektir. Diğer yandan da, işçi tanımı genelleşerek kafa işçilerinin de buraya alınmasından ötürü, sosyal mevzuatın kendilerine uygulanacak işçi toplamı yükselecektir. Küçük işletmeler yönünden de, sigorta primi ödememek ve diğer masraflara katlanmamak avantajı ortadan kalkacağından, bu işletmeler gerekli ortam bulabildikleri takdirde, orta büyüklükte işletmelere doğru bir yol takip edebileceklerdir.

İktisat Dergisi Yayınları : 1

**KALKINMA HALİNDEKİ MEMLEKETLERDEKİ
TAM İSTİHDAM NASIL TEMİN
EDİLEBİLİR**

Yazan: Gabriel ARDANT

Çeviren : Doğan ERMAN

 I K T İ

Fiattı : 5 Lira

Cemiyet Merkezinden temin edebilirsiniz.

Toprak Reformu

Şemsettin GÜLER

Toprak parçalanmasının ve köyden şehre olan göçün doğurduğu mahzur ve tehlikelere karşı bir çok memleketlerde hükümetler çare bulmağa çalışmışlardır. Bu hususta alınan tedbirler arasında, vasiyet hakkının tahdidini gibi veraset hukukunda gerçekleştirilen bazı yenilikler zikredilebilir.

Toprağın, gerek istihsal gerek bölünme bakımından en iyi şartlar dahilinde işletilmesini temin için çiftçiyi kendi toprağına sahip yapmak lâzımdır. Ancak bu sayededir ki çiftçi toprağına azami gayret sarf edecek, ve yine ancak bu sayededir ki toprak gelirinin bölümünde sosyal adalet meselesi en iyi bir hal sureti bulmuş olacaktır.

Meselenin tarihi gelişmesi üzerinde durmadan diyebiliriz ki; memleketimizde tarım sahasında bir reform yapmak için uzun zamandır gayret gösterildiği halde bugüne kadar sonuç alınmamıştır. Halen Meclis komisyonlarında görüşülen tasarının şu günlerde kanunlaşacağını söylemek, memleketimizdeki benzer hadiseler karşısında büyük bir kehanet olur. 1945 den bu tarafa, hiç bir iktidar ziraî reform tasarısını sonuçlandırmaya cesaret edememiştir! Yani ne ret edilmiştir, ne de kabul. Aradan yirmi yıl geçmiş olmasına rağmen bu def'a da böyle olacağına benzer. Zira önümüzdeki seçimler için adayların çekecekleri nutuklarda yerine ve dinliylene göre biçare mesele çok mavi boncuk olur ve iyi de prim yapar...

Her ne kadar istatistik verileri tam ve doğru değilse de, çok büyük miktarda Türk köylüsünün hiç veya ancak yeter olmıyan derecede toprağına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan büyük arazi mülklerinin bir kısmı da rasyonel bir şekilde işletilmemektedir. Ancak bu

büyük arazi mülkiyetinin nisbî önemi muhtelif bölgelere göre çok değişir. Gerçi yetkililerin söylediğine göre 5000 dönümden fazla toprağa sahip olanların miktarı ancak 400 kadardır. Fakat büyük mülkiyetin fiilî önemi hakkında hüküm verebilmek için, tabiatile bahis konusu kimseler tarafından malik olunan topraklar bütününün genişliğini bilmek lâzımdır. (Pek takribî olarak bu 6 milyon dönüm olarak tahmin edilmektedir.) Bundan başka Devlet, belediye, vakıf emlakı hakkında tam ve doğru bilgi sahibi olmak icap eder. Uzun bir süredir yapılagelmekte olan köy anketlerinin sonucuna bakılacak olursa, 37 ilde 100 dönüme kadar araziye sahip 5 nüfuslu ailenin miktarı bir milyonun üstündedir ki. (Buna tamamîle topraksız 61000 aile dahildir.) Bu da bahse konu illerde nüfusun % 88 i demektir.

Bizdeki toprak reformu, hiç toprağı olmıyan köylüye toprak vermek ve yeter derecede olmıyan köylü topraklarının genişletmek arzusundan mülhem olmakta, bundan başka rasyonel bir istismar için köylü işletmelerinin gerekli istihsal vasıtalarına malik olabılme imkânını sağlamak istemektedir.

Bu reform projesile diğer ülkelerde olduğu gibi, «arazi mülklerinin aşırı derecede büyümeleri ve hadden aşağı küçülmeleri önlemek» hedefi güdülmektedir. Böyle olunca arazi mülkiyetini tam ve doğru bir tasnife tabi tutmak lâzım gelir. Nitekim bizde de dörtlü bir tasnif vardır:

- 1— Küçük arazi: Çiftçilikten başka mesleklerde çalışanların geçinmelerine yardımcı olan ve genişliği 30 dönümü geçmiyen arazi.
- 2 — Genişlikleri 30 - 500 dönüm arasında olanlar.
- 3 — 500 - 5000 dönüm arasında olan Orta Arazi .
- 5 — 5000 dönümden yukarı olanlar. Bunlar Amme malı topraklardır.

Söylemeğe lüzum yoktur ki, yalnız genişlik bir mülkün yeterliği hakkında açık bir fikir veremez. Kültür nev'inin olduğu gibi, toprağın kalitesinin de gözönünde tutulması lâzımdır. Bununla beraber şu iki problem düşünülebilir: Bir taraftan 100 dönümü geçmiyen arazi, başka bir meşgalesi olmıyan bir köylü ailesini geçindirmek için yeter sayılabilir mi? Ve diğer taraftan azamî had olarak kabul edilen 5000 dönüm çok fazla değil midir.

Köylüyü «yeter» arazi sahibi kılmak için menbalardan biri özel şahsa ait azamî tasarruf edilebilen miktarın üstündeki arazidir. Diğer taraftan Vakıflara, Belediyelere ve Özel İdarelere ait işlenmiyen

arazi de kamulaştırılacaktır. Bu son katagori bilhassa önemlidir. Zira üst üste muayyen bir süre ekim, dikim ve bakım görmiyen her çeşit arazi işlenmiyen arazi olarak vasıflandırılmıştır. Bu gibi toprakların kamulaştırılması, ekilebilir olan toprakların işlenmesinin bir nevi milli vazife teşkil ettiği fikrinden doğmaktadır.

Tasarıda toprağın dağıtımı ve faydalanma şartları ile malikin tasarruf edebilme imkânları, bir takım kayıt ve şartlara tabi tutulmuştur.

Özetle diyebiliriz ki tasarı prensip itibarile uygun fikirlerden mülhemdir ve orta köylü işletmesini vücuda getirmeyi hedef tutmaktadır. Bundan başka, ziraat işletmelerin rasyonel bir şekilde istismarı için gerekli materiel ve saire ile mücehhez olmasının sağlanması istenmektedir.

Umumiyetle arazi mülkiyeti meselesi, ziraat işletme meselesile karıştırılmaktadır. Halbuki bunları iyice ayırtetmek gerekir. Ekonomik ve kısmen politik bakımdan büyük bir önem göstermekle beraber, arazi mülkiyeti meselesi esas itibarile hukukî bir problemdir, halbuki ziraat işletmeye ait problemler ise Ekonomik - Teknik mahiyettedir. Toprak reformunda başarı kazanan veya başarı kazanmak isteyen memleketler bu hukukî ve Ekonomik - Teknik meseleleri birlikte ve en iyi şekilde halleden memleketler olmuştur. Bu bakımlardan akla ilk gelen meseleler ziraatin kooperatifleştirilmesi ve kredi temini meselesidir. Ancak bu sayededir ki memleketimize yepyeni bir ziraat tekniği girebilecek ve çiftçimizin de istihsal vasıtası artmış olacaktır.

1965

YILINDA

2.5 MİLYON
LİRA

* Fevkalâde
apartman daireleri

* Çeşitli, zengin
para ikramiyeleri

AKBANK

Yatırım İndiriminin Tatbikattaki Aksaklıkları

Adnan TAYAR

Vergi, bilindiği gibi, Devlet masraflarına halkın iştirakidir. Bu masraflara iştirak payının mükelleflerin kudretine göre alınması ve eşitlik prensiplerine riayet edilmesi vergiciliğin temelini teşkil eder. Vasıtalı vergilerde, muamele ve istihlâk vergileri gibi, bu prensipler lâıyıkı ile temine imkân yoktur.

Vasıtasız vergilerde, vergi prensiplerinin tatbikini temin etmek arzusu ile, 1950 senesinde vergi reformu yapılarak ileri memleketlerde olduğu gibi gelir ve kurumlar vergileri yürürlüğe konmuştur.

Modern vergi sisteminin onbeş senelik tatbikatında muhtelif istihaleler olmuş, tatbikatta aksayan kısımlar tadil edilmiş, boşluklar doldurulmuş, vergi kanunları memleketin bünyesine uydurulmuştur.

Bugün, modern ve plânlı ekonominin içinde vergi sadece Devlete varidat sağlayan bir vasıta olmakla kalmayıp bu ekonomiyi düzenleyici ve istikâmet verici bir fonksiyonda ifa etmeye başlamıştır.

Son verfi reformu ile Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu içine 1963 senesinde 202 ve 199 sayılı kanunlarla YATIRIM İNDİRİMİ MÜESSESİ girmiş ve verginin ekonomik fonksiyonu da başlamış bulunmaktadır. Vergi hukukumuzda yeni giren yatırım indirimi müessesesinin gayesi, Genel Kalkınma Plânında öngörülen ekonomik sahalara yapılan özel sektör yatırımlarının, muayyen bir nisbette vergiye tabi gelirden tenzili sureti ile bu sahalara yatırımları artmasını ve bu yolla kalkınmanın istenilen istikâmette gelişmesini temin etmektir. Bu müessese bir taraftan yatırıma ayrılan fonların istenilen sahalara akmasını sağlayacak, diğer taraftan da değişik indirim nisbetleri ile memleketin iktisaden geri kalmış yerlerinin biran önce kalkınmasını temin edecek mahiyettedir.

Biz burada Yatırım İndirimi Müessesesinin kanunî hükümlerinin

teker, teker izahından ziyade, kanunlarımıza yeni girmiş bu hükümlerin tatbikatta aksayan kısımlarını ve boşluklarını ele alacağız.

Yatırım İndirim tatbikatı 1963 senesinde başlamakla beraber, bu tatbikattan istifade eden birkaç müessese olmuş, geniş ölçüde tatbikatını ancak 1964 senesinde bulmuştur.

Gerçek kişi ve hukukî kuruluşları çok değişik olan tüzel kişilerin bu tatbikatta karşılaştıkları problemler çok çeşitli olmuş, vergi mükellefleri kanunun sarih olmayan hükümleri karşısında haklı tereddüte düşmüşlerdir.

Yatırım İndiriminden istifade etmek isteyen gerçek ve tüzel kişiler, 60 sayılı Gelir Vergisi Genel Tebliğine uyarak istenilen malûmatı bir dilekçe ile Maliye Bakanlığına müracaat etmekte, bu müracaatları Maliye Bakanlığında ve Devlet Plânlama Teşkilâtında tetkik edilmektedir. Ancak, tetkik ve tasdik süresi her iki teşekkülde cem'an 3 ayı geçmiyeceği kanunda sarih olarak belirtilmekle beraber tatbikatta bu müddet çok daha uzun olmaktadır. Bu suretle, indirimden faydalanmak isteyen işletmelerin tayininde resmî makamlar kanunen tesbit edilmiş olan azamî müddetin dışına çıkmış olmaktadırlar.

Yatırım İndiriminin Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanununa göre ticarî ve ziraî kazançlardan indirileceği hususu umumî olarak bildirilmiştir. Gerçek kişilerde ticarî ve ziraî kazanç dışında kalan (ücret gelirleri-serbest meslek kazançları gayrimenkul ve menkul sermaye iratlarıyla sair kazanç ve iratlar) kazançlar indirim şumulü dışında bırakılmış olmaktadır. Ticarî ve ziraî kazançlar ayrı, ayrı indirimden istifade etmekte, buna mukabil aynı mükellefin bilanço esasına göre tesbit edilen birkaç ticarî veya ziraî kazancın toplamına indirim tatbik edilmektedir. Ortaklık halindeki işletmelerin (Adi Şirketler ile Kollektif ve Adi Komandit Şirketleri) kazançları ile indirimin uygulanmasında ayrı, ayrı mütalâa edilmektedir. Bu suretle şahsî işletmelerden birine yatırım yapan bir mükellef hak kazanacağı indirimi sadece ortaklıklardan aldığı kâr hisseleri dışında kalan şahsî işletmelerine ait kazançlar toplamından düşebilecektir. Ortaklık halindeki işletmelerde ise Yatırım İndirimi ortaklığın bünyesi içinde kalacak şirket ortaklarına intikal ettirilmeyecektir. Kurumlarda Yatırım İndirimi, kurumun safi kazancına uygulanacaktır. Eshamlı Komandit Şirketlerde, komandite ve komanditer ortakların kâr hissesi tefrik edilmeden şirket kazancının tamamına uygulanması icabedecektir.

Bilindiği gibi kurum kazançları % 20 kurumlar vergisine tabi olmakta ve Yatırım İndirim kurum kazancından tenzil edilmektedir.

Halbuki kurum, kazancından sadece kurumlar vergisi ödememekte, Gelir Vergisi Kanununun 96. maddesi gereğince temettü ve Kâr hissele-ri üzerinden aynı maddenin diğer fıkralarında belirtilen indirim ve ilâ-velerden sora % 20 stopaj yaparak bir nevi gelir vergisi de ödemek-tedir. Yatırım İndirimi Müessesesi Gelir Vergisi Kanununa ithal edilir-ken Yatırım İndiriminin de kurum safi kazancından tenzilinden sonra vergi tevkifatının yapılacağını 96. maddeye bir fıkra ekleyerek saraha-ten belirtilmediğinden kanundaki bu boşluk sebebiyle haklı tereddüt-ler hasıl olmaktadır. Gerçek kişi ve ortaklıklarda ticarî ve zirai kazanç-ların tamamı Yatırım İndirimi İstisnasından istifade ederken, kurum-larda yalnız Kurumlar Vergisine münhasır bir indirim tatbikatı vergi prensiplerine taban, tabana zıt olmakta indirimden istifade derecesi kurumlarda yarı yarıya düşmekte verginin ekonomik fonksiyonu da kaybolmaktadır. Esasen, stopaj beyannamesinin tanziminde Gelir Ver-gisi Kanununun 96. maddesinde zikredilen indirim ve ilâveler yapılmad-an evvel, şimdiye kadar yapılan tatbikata uyarak, Kurumlar Vergisi matrahı esas alındığından vergi mükellefleri kanunun ruhuna ve gaye-sine de uygun olarak Kurumlar Vergisi stopajında da Yatırım İndirimi İstisnasından istifade etmişlerdir. Bir kısım mükellefler ise tereddüte düştüklerinden Defterdarlık ve Maliye Bakanlığında nasıl hareket edeceklerini sormuşlarsa da mercilerde bir fikir birliği olmadığından bir cevap alamamışlardır. Mükellefler idarî yoldan istenilen neticeyi alamazlarsa önlerinde yalnız kazai yol olacaktır.

Yatırım İndiriminin başlangıcı ve uygulanması hususunda Gelir Vergisi Kanununun ek 4. maddesi «Yatırım konusunu teşkil eden değer-lerin, işletmenin aktifine girdiği takvim yılından itibaren başlanır ve indirimden faydalanılacak miktara baliğ oluncaya kadar devam olunur» der. Yatırım konusunu teşkil eden değerlerin işletmenin aktifine girme-si tabiri hiçbir tefsire ihtiyaç göstermemekle beraber Maliye Bakanlı-ğı yetkilileri, işletmenin aktifine girme tabirini tefsire kalkmışlar ve hattâ Gelirler Genel Müdürlüğü 36 sayılı yayınlarında «Yatırım mevzuu değerlerin inşa veya montajı tamamlanarak envantere alınmış olma-sıdır» şeklinde tefsir etmektedirler. Aynı yayının, işletmelerdeki öz ser-mayenin tesbitinde gerçek aktifi «Bilânçonun aktifinde yer alan mev-cut ve alacakların net tutarıdır» diyerek mali mevzuata ve muhasebe kaidelerine uygun tarifi vermektedirler. Bu suretle Bakanlık yetkilile-rinin aynı tabiri yerine göre değişik şekilde izah ve tefsir etmeleri mü-kellefleri şaşkırtmaktadır. Yatırım İndirimi mevzuunda işletmenin ak-tifine girme tabirinin bu şekilde tefsiri ne mali mevzuat ve muhasebe

yönünden nede Yatırım İndirimini Müessesesinin gayesi ve esprisi ile katiyen terviç edilemez. İndirimden faydalanacak müesseseler yatırımın tamamlanmasını beklemeden işletmenin aktifine girdikçe Yatırım İndirimini uygulaması icabeder. Yatırım mevzuu değerlere harcamalar başladığı andan itibaren işletmenin aktifinde mevcut ve alacaklar tahassül edeceğinden bu suretle yatırım indirimininde başlaması icabettiği kanaatindeyim. Kanun vazı bu gayesini Yatırım İndirimine mevzu aktif değerlerin satış ve devri hakkındaki Gelir Vergisi Kanununun Ek 5. maddesinde de sarahaten açıklamıştır. Şöyleki:

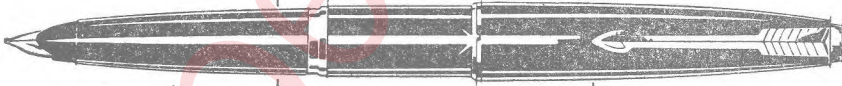
«Aksine yatırım tamamlanmadan yatırım mevzuu aktif değerlerin topluca satış ve devri halinde yatırım indirimi dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmemiş olan vergiler tahakkuk ettirilerek tahsil olunur» diyerek yatırım tamamlanmadan istihsal ve istimale başlanmadan yatırım indiriminden istifade edileceğini belirtmiştir.

Maliye Bakanlığının mezkûr hükmü bu şekilde anlaması ve tatbika bu yolda istikâmet vermesi şayanı temennidir.

Çok yazı
yazan

Parker ile

yazmayı
sever!

Parker 45

daha iyi yazmak

için: PARKER *SUPER*

Quink

MÜREKKEBİ

Sovyet Rusya'da Plânlama

Dr. Erdoğan ALKIN

I. İLK FİKİRLER

1920 lerde Rusya'da uygulanan iktisadi sisteme bugünkü deyimle **karma ekonomi** sistemi denilebilir: Büyük kısmı devlet elinde bulunan bir sanayi, küçük işletmelerden kurulu ziraat kesimi, kısmen devlet kısmen özel sektör tarafından kontrol edilen bir piyasa.

1917 ihtilâlinde Rusya'da sanayileşme oldukça ileri bir safhada olup yaklaşık olarak 3 milyon kişi sanayi işçisi olarak istihdam edilmiş bulunuyordu. Ziraatte ise bir teknik uygulanmıyordu. İhtilâlden sonraki toprak reformu ziraî istihsalin büyük çapta daralmasına yol açtı.

1925 yıllarında devlet sanayii, demiryollarını, bankalar sistemini ve dış ticareti tamamen kontrol eder durumda idi. Ticaret hadleri ziraî nüfusun aleyhine, sanayi lehine gelişmeye başladı. Ziraî istihsal azaldı ve mahsul satışları yavaşladı. Sonuç olarak hububat ihracatı da daraldı ve sınaî teçhizat ithalâtı harp öncesi ithal olunan miktara eşit kılınacak şekilde kısıldı. Sınaî yatırımlar inşaat yatırımlarına oranla bir artış kaydetti. Toplam yatırım 1909-1913 dekinden aşağı seviyede olmakla beraber 1926 da sınaî yatırımlar kısmen yabancı sermaye ile finanse edilen harp öncesi sınaî yatırımları aşırıyordu. Bütün bu şartlar mütevazî bir sanayileşme programının uygulanması için yeterli idi.

Sınaî kalkınma stratejisi için dört fikir ileri sürüldü:

1) **Yabancı yatırımları teşvik:** Bu yol hem Komünist Partisinin genel politikasına aykırı idi, hem de yabancı firmaların çekingenliği yabancı yatırımları teşvik politikasını etkisiz bırakabilirdi.

2) **Ziraî Gelişme Yolu İle Sınaî Kalkınma:** Bir gurup iktisatçı ise ziraî yatırımları destekleyerek ve ziraatte kısmen özel işletmelere yer vererek ziraî istihsali ve dolayısıyla ihracatı arttırıp bu yolla elde edilecek döviz kaynakları ile sınaî teçhizat ithal ederek sınaî kalkınmaya gidilmesini tavsiye ediyorlardı. Fakat bu fikir üzerinde de anlaşmaya varmak mümkün olmadı. Ayrıca 1926 lardaki yaygın fikir özel ziraî işletmelerin sosyal ve politik yönden tehlikeli olduğu ve sınaî teçhizat konusunda dünya piyasalarına bağlılığın bir çok mahzurlar yaratacağı idi.

3) **Köylünün veya çiftçinin istismarı:** Diğer bir gurup iktisatçıya göre nasıl kapitalizm için sermaye birikimi gerekli ise sosyalizm için de durum aynıdır. Küçük çiftçinin gelirinin veya mahsülünün bir kısmı vergileme veya fiyat politikası yolu ile, sanayii geliştirmek için mutlaka devlet eline aktarılmalıdır. Bu fikir de hükümet tarafından sınaî, ve ziraî emekçiler arasındaki işbirliğini yıkararak siyasî dengeyi bozar gerekçesi ile reddedildi.

4) **Ekonomi Rejimi:** 1929 baharında onaylanan ilk beş yıllık plânda ifadesini bulan bu görüşe göre sanayileşme için gereken tasarruflar yine sanayiden veya devlet sektöründen sağlanabilirdi. Eğer emeğin verimi nakdî ücretlerden daha hızlı artarsa burdan elde edilecek tasarruflar kısmen yatırımları finanse etmekte, kısmen de sınaî malların fiyatlarını düşürüp ziraat ile sanayi arasındaki ticaret hadlerini dengeye getirerek ziraî mahsül satışlarının artmasında kullanılabilirdi. Bu görüşün dayandığı üç faraziye vardı:

a) Ziraî işletmelerle devlet sanayii arasındaki piyasa ilişkileri uzun bir devre devam edecektir;

b) Şehirlerde hayat seviyesinin yükselmesi köyden şehire akımı sağlıyarak bu yükselen hayat seviyesinin ağır ağır daha büyük bir kütleye yayılmasını sağlayacaktır;

c) Paranın kıymeti sabit kalacak hattâ yükselecektir.

II. PLÂNLİ KALKINMA DEVRESİ (1928-1955).

1920 lerin sonunda Sovyet hükümeti genel sanayi politikası sonucu bir takım alt hedefler tayin etmiş bulunuyordu. Bunlar sırasıyla:

1. Yüksek bir sınaî büyüme hızı: İlk beş yıllık plânda yıllık yüzde 22-25 büyüme hızı teklif edilirken bu hız 1932 yıllık programında yüzde 53'e çıkarılmak istendi. Tahminlere göre 1930 larda gerçekten varılabilen hız yılda yüzde 11-16 idi.

2. Sınai yatırımlar öyle tahsis edilmeliydi ki istihsal malları üretimi yoğaltım malları üretiminden daha hızlı artsın. Tabii bu fikrin arkasında iktisadi olmaktan ziyade siyasal ve toplumsal motifler vardı. Amaç gelişmiş memleketlere yetişip onları geçmek ve savunma sebepleri yüzünden sanayinin ana dallarında kendi kendine yeter hale gelmekdi.

3. Yatırımlar mutlaka en yeni teknikler uygulanarak yapılmalı, eski sanayilerin genişletilmesi yerine yenilerin yapımı için gayret sarfedilmeli ve bunlar da sermaye yoğun teşebbüsler olmalı idi.

4. Sanayilerin çeşitli bölgelerde yerleştirilmesi kısa devreli ihtiyaçlara cevap vermekten ziyade uzun devreli ihtiyaçlar dikkate alınarak yapılmalı idi.

5. İstihsal malı üreten sanayiler ön plânda ele alınmakla beraber diğer bazı alanlarda da gayretler sarfetmek gerekiyordu:

- a) Yaygın bir eğitim, sağlık ve konut politikası.
- b) Sınai yoğaltım malları üretimini genişletmek.
- c) Tarımsal üretimi arttırmak.

Bu alt hedeflerden çoğuna aşağı yukarı ulaşıldı. Fakat bu arada içlerinde eğitim ve sağlık programları gibi öncelik verilenler, konut probleminin halli, sınai yoğaltım malları ve tarımsal mallar üretiminin arttırılması gibi biraz arka plânda kalanlar oldu. Elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

1. Sovyet Gayrisafi Millî Hâsılası 1928-1955 arası yüzde 600 kadar arttı. Yatırım ve kamu hizmetlerindeki (özellikle sağlık ve eğitim) artış özel yoğaltımdaki artıştan daha hızlı oldu; askerî harcamalar ise hepsinden hızlı arttı.

2. 1928-1937 arası sanayi yılda ortalama yüzde 11-16 gelişti. Bu hız 1950-1955 devresinde yüzde 10 oldu. Tarımsal üretim önce düştü, sonra sanayiden daha ağır olmak üzere yavaşça yükseldi.

3. Bazı milletlerarası mukayeseler :

a) Sovyet Gayrisafi Millî Hâsılası İngiltere'deki 1780-1830, ve A.B.D. deki 1870-1914 devrelerindeki kadar hızlı arttı.

b) Sovyet ekonomisinde kişi başına özel yoğaltım önce düştü sonra ağır ağır yükseldi, A.B.D. de ise devamlı yükseldi.

4. Tarım kesiminde, üretim 1928-1955 devresinde yüzde 50 arttığı halde yeni tekniklerin uygulanması, yeni yatırımlar ve yeni organizasyon sebebiyle kullanılan işgücünde bir daralma meydana geldi. Sovyet tarımı daha sermaye yoğun bir duruma geçti.

5. Sanayide daha fazla emek kullanılmaya başlandı. Şehirlerdeki işsizlik yenildi. Halk şehirlere akın etti, köyler büyüyüp şehir haline geldi. Kadın işçilerin toplam çalışan nüfus içindeki oranı 1928 de yüzde 27 iken 1959 da yüzde 47 ye çıktı.

III. PLÂNIN ARKASINDAKİ SİSTEM

Sonuç olarak 1928-1955 Sovyet Plânlamasının başarıya ulaştığı söylenebilir. Bu plânın arkasındaki sistem şöyle özetlenebilir:

1. Tarımsal istihsal üzerinde idari bir kontrol yaratmak yerine çiftçi ile piyasa ilişkileri kurmak yolu tercih edildi. Önce iktisadî ve siyasî mukavemeti kırmak için kulak aileleri kendi köylerinden başka bölgelere nakledildiler. 25 milyon çiftlik 250.000 kolhoz halinde birleştirildi. Tarım makineleri temini için çalışmalar hızlandırıldı. Kolhozlar ürünlerinin bir kısmını düşük bir sabit fiyattan devlet ajanlarına devrediyorlardı. Bu toplanan hububat şehirlerdeki besin ihtiyacını karşılıyor ve ihracediliyordu. Hububatı 1913 de 9 milyon ton iken 1929 da 180 bin tona düştü. Sonra 1931 de 5 milyon tona yükseldi ve böylece makine ve teçhizat ithalâtı imkânları da yeniden sağlanmış oldu.

2. Enflasyonist gelişmeye bir miktar yer verildi. Sanayi ve inşaat işçilerinin ücretleri kısmen yeni para basımı ile karşılandı. Fiyatlar yükseldi, fakat hem istihsal malları piyasasında hem de perakende piyasasında kurulan fiyat kontrol mekanizmaları enflasyonu baskı altında tutuyordu. 1929-35 arasında şehirlerde karne sistemi uygulandı.

3. Sanayide fizik üretim kontrolleri genişletildi. Fiyatlar sabitleştirildi. İstihsal malları için ayrı bir piyasa yaratılması yerine bu mallar mevcut fabrikalar arasında ihtiyaca göre ve öncelikler dikkate alınarak dağıtıldı.

4. a) Belirli bir devre sonunda tarım kesimindeki her aileye özel bir toprak parçası üzerinde kendisi için üretim yapabilme imkânı sağlandı. Hattâ üretim fazlalarını piyasaya çıkarmak hakkı da verildi.

b) Bazı istisnalar haricinde işçilerin meslek değiştirmeleri serbest hale geldi. Böylece bir emek piyasası yaratıldı.

c) Yoğaltım mallarında vesika sistemi terkedildi. Yoğaltım piyasasında arz talep dengesi için teşebbüslerde bulunuldu.

5. İşletmeler arasındaki plânlanmamış ve hattâ kanun dışı faaliyet ve ilişkiler merkezi plânın genel kontrolünü tamamladı.

Bir Röportaj

Hazırlayan: Suzan UÇKUN

Cemiyetin ilk kurucularından ve bir numaralı azası... Sayın Turhan Kentbay, ile hasbıhal.

1 — İktisat Fakültesine giriş sebebi ve Fakülte intibaları...

1 — Yüksek tahsil yapacak lise mezunları umumiyetle mekteplerini bitirirken hangi tahsil kolunu seçeceklerine kararlı bulunurlar. Hattâ bu karar (buna heves veya istek de diyebiliriz.) Bazılarında ilk okul tahsilleri sırasında bile «büyüyünce şöyle olacağım» diye kendini gösterir. İşte ben de küçük yaşından beri İktisadî mevzulara dair makaleleri zevk içinde okuduğumu hatırlarım. Bunda babamın eski bir Bankacı ve daha sonra da ticaretle meşgul olmasının da her hâlde tesiri oldu. Kabataş Lisesi'ni Fen kolundan bitirince ailemin arzusu ile önce Mühendis mektebine müracaata hazırlanırken o zaman pek yeni olan İktisat Fakültesine giderek kaydımı yaptırırverdim.

Eh tabî liseyi bitirdiğimiz senelerde Türkiye'de her lise mezunu istediği okula gidebilirdi. Ne test imtihanı ne başka bir şey yok. İlk sene gittiğimiz mektebi beğenmediniz mi ertesi sene başkasına buyurun. Galiba o zamanlar iyi zamanlar mış canım. Şimdi talebeler beğendiklerini değil daha çok girebildikleri tahsil kolunu takip zorunda kalıyorlar.

Bizim zamanımızda talebe adedi de şimdiki ile kıyas kabul etmeyecek kadar azdı. Fakülte'de hocalarımızın büyük bir ekseriyetini Alman ve Avusturyalı profesörler teşkil ederdi. Hitler zülmünden kaçan bu değerli hocalar Türkiye'de o sırada yeni açılan ve hoca kadrosu hemen, hemen bulunmayan Fakültemizde kendilerine sıcak ve samimi bir ilim yuvası bulmuşlardı. Biz kendimiz o zaman talihli kabul ederdik. Sanki Avrupa'ya tahsile gidecek iken oradaki hocalar buraya gelmişler gibi idi.

Öyle zannediyorum ki o zamanki Fakülte ders programlarında İktisat ilimine ait derslerin programları bu hocalar tarafından tesbit edilmişti. Hukuk dersleri ise çok ağırdı. Hemen de bir çok hukuk derslerini Hukuk fakültesi ile aynı müfredatda okurduk.

Hepsi ayrılarak memleketlerine giden bu hocalardan Prof. J. Dobretsberger, Kesler, Jsaac, Rustow, Nöymark, Hirsch'i büyük bir hürmetle anıyorum. Kendi -sinden bizim okuyamadığımız Röpk'e'de değerli bir ilim adamı imiş.

Bu değerli kadro ve o zamanki dekanımız İstatistik Profesörümüz Sayın Ömer Celâl Sarç'ın kıymetli idaresinde Fakültemiz hakikaten değerli bir ilim yuvası hüviyetine bürünmüştü. Fakültemizin şimdiki değerli hocaları o zaman bu hocalarla derslere girerler ve Almanca yapılan ders takrirlerini bize Türkçe anlatır-

lardı. Meselâ Sayın Sabri Ülgener, Orhan Tuna, Ömer Lütfü Barkan, rahmetli Refii Şükrü Suvla, Fındıkoğlu'nu hatırlıyorum.

Yardımcı bakımından en talihsiz olanı Prof. J. Dobretsberger idi. Derslere kendisi ile birlikte giren Dr. Hâlit İlteber fevkalâde güzel Almanca bilmesine rağmen iyi Türkçe bilmemekten Hocanın takrirlerini bizlere iyi ve anlaşılır bir şekilde tekrar edemezdi. Talebelerin yeniden izah istekleri ile kısa bir Almanca takririn Türkçe olarak böyle karşılıklı konuşmalarla uzamasını Prof. Dobretsberger hayretle takibederdi. Sonradan bu işden vazgeçen İlteber'in kulakları çınlasın.

Bütün bu anlattıklarım yirmi seneden evvelki şeyler. Biz mektep'den çıktığımız sene doğanlar şimdi fakülte bitirdiler. Sınıf arkadaşlarımızdan Üniversite'yi seçenler şimdi kaç senelik Profesör oldular. İşte Prof. Mehmet Oluç bunlardan biridir.

O zamanlar Hukuk Fakültesi'nin çatısı altına sığınarak çalışan Fakültenin şimdi imkânları genişledi. Rahat, güzel dershaneleri var. Kıymetli hocalarla yürütülen mükemmel bir tedris sistemi var.

2 — Mezuniyeti müteakip duyguları, karşılaştığı müşküller..

2 — Mezun olduğum yıl 1942. Henüz bir avuç mezun var. Böyle bir fakülte'nin lüzumuna kâni olan pek az. (O zaman mevcut «Yüksek İktisat ve Ticaet Okulu» varken) Çaldığımız hemen her kapının ardından bir hukukçu, bir mülkiyeli, bir Yüksek İktisat ve Ticaret okullu karşınıza çıkıyor. Bizler ise o zaman Türkiye'nin en çok ihtiyaç duyduğu elemanın İktisatçı olduğunu biliyor ve kendimizi kabul ettirmeye çalışıyorduk. O zamana kadar Devlet dairelerine ve imtihanlara kabul şartları içinde aranan tahsil şartlarında «Hukuk Fakültesi» veya «Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu» beylik şartları yanına «İktisat Fakültesi» de dahil ettirildi. Ancak umumî temayül Fakültemizle Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nu aynı tahsil kolu gibi kabul eder şekilde idi. Hattâ bu vaziyette aynı mahiyette bir okul varken Fakültenin kuruluşunu lüzumsuz bulanlar bile görülüyordu.

Bütün bu noktâi nazarları biz varlığımızı bir değer taşıdığımızı göstermek sureti ile yıkabilirdik. Aradan geçen yirmi beş seneden sonra netice nedir? Bunun da üstünde düşünmek icap eder.

Her şeye rağmen o zaman Devlet kapısında iş bulmakta müşkülât çekilmedi. İktisadî Devlet Teşekkülleri, Belediyeler, Özel Bankalar'da hepimiz birer iş bulduk.

3 — Hangi sebep ve düşünceyle cemiyeti kurmuş oldukları?

3 — Cemiyeti mezun olur olmaz niçin kurduk?

Biraz evvel izah ettiğimiz gibi mezun olduğumuz seneler daha evvel bütün kilit yerlere gelip yerleşen Hukuk, Mülkiye, Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu mezunlarında bizlere karşı bir küçümseme vardı. Oysa memleketin iktisadî savaşında iktisatçı başta gelen en lüzumlu bir elemandı.

Mücadelemize hemen başlamamız gerekiyordu. Bu mücadeleyi hiç şüphesiz tek, tek değil birlikte yapmamız zorluğu vardı. İşte Cemiyet bu görüşle kuruldu. Cemiyet nizamnamesinin «Maksat ve gaye» maddesi bu cihet açıklar zannederim. O zamana kadar kurulan diğer mezun cemiyetleri umumiyetle sadece «Azalar arasında birlik, beraberlik, dayanışma» gibi gayeler gösterirken biz gayelerimize ilmi konferans, yayın gibi varlık ve değerimizi belirtici hususları da ekledik.

Peki, kuruluşdan 23 - 24 sene sonra ne noktayız. Bakın bunun üzerinde de

durmamız gerekir. Ben sadece buna işaretle yetineceğim.

4 — Cemiyetin bugünkü durumu hakkında intiba ve düşünceleri, ilerisi için temenniler.

4 — Memleketimizde cemiyetçilik çok geç ve ağır geliyor. Bizim cemiyet-ten pek çok evvel kurulanlar varki bu gün hâlâ kira yerlerindedirler. Bu kiralık lokaller de bir kiraathane ve oyun salonu hüviyetinden kurtulamamışlardır.

Memnuniyetle belirtmek isterim ki Cemiyetimiz'in hiç bir zaman bu hüviyete büründüğü işitilmemiştir.

İlk kurulduğu seneler halkevi salonlarında daha sonraları mezun arkadaşla- rın yazıhanelerinde toplanan Cemiyet, o zaman çok az adette mezun ve çok azı- nın alâka duymasına rağmen ayakta kalmış ve nihayet mezunlarımız çoğaldıkça genç ve enerjik arkadaşlarımızın çalışmaları ile bu güne gelmiştir. Şimdi bizden çok eski Cemiyetler hâlâ kiralık lokallerde otururken biz kendi malımız olan bir lokale sahibiz. Ve daha mühimi bir yayın organımız var.

Şahsen ben, 22 sene evvel hayâl ettiğimi tahakkuk etmiş görmekle son derece bahtiyar ve mes'udum. Cemiyet için güç günler artık geride kaldı. Yeni arkadaşlar artık daha iyi imkânlarla gayelerinde yürüyebilirler. Evet kuruluşdan ancak (22) sene sonra bir kata sahip olundu. Amma olundu ya. Daha sonra 3/4 katlı bir binamız niye olmasın. Kütüphanesi, konferans salonları olan bir bina. Değil yalnız Türkiye'de dışarı da bile adı geçen bir yayın organına niçin sahip olmayalım.

Hem ilmi çalışma yapan hem cemiyet hayatına bütün icaplarını yerine geti- ren ve iktisadi çalışmalarda ağırlığını ve varlığını hissettiren bir cemiyet, işte ile- risi için temennilerim bunlardır.

5 — İktisatçının cemiyet içindeki rolü ne olmalı, bu gayenin ta- hakkuku için cemiyete düşecek vazifelere dair temennileri.

5 — Bu sorunuza zannederim evvelki sözlerimle cevap vermiş bulunuyorum. Bu gün memleketimiz bir İktisadi oluş içindedir. «İktisatçı» nın Türkiyemizin en çok ihtiyaç duyduğu eleman olması lâzımdır. Biz çalışmamızla kendisine muhtaç olunan bir kıymet olduğumuzu göstermek zorunluğundayız.

Buna tek, tek gayret ederken Cemiyet halinde de biri birimizi desteklemeliyiz. Yayın organımız neşriyatı ile bu mücadeleye katılmalıdır. Bundan hoşlanmı- yanlar çıkabilir. Hattâ vardır. Bir türlü çıkarılamıyan yeminli murakıplık kanu- nun'un nedenleri içinde de bu sebepler de yatmaktadır.

Memleketimizin hayatı bazı iktisadi nedenleri bu gün münakaşa konusudur.

Biz iktisatçılar da ne düşündüğümüzü söylemeliyiz. Münakaşalara katılmalı, münakaşa açmalıyız. Bunlar için açık oturumlar düzenlemeliyiz. Arada bir radyo- da konuşmaya çalışmalıyız.

Bunları Cemiyet olarak vakit geçirmeden yapmalı ve bu denli münakaşalarda ismimiz gazeteler ve radyolarda geçmelidir. Hayatiyetin ifadesi aktivite ile müm- kündür. İktisat fakültesi mezunları olarak memleket realiteleri hakkında konu- şmak ve fikir söylemek hem hakkımız hem de vazifemizdir.

Cemiyet için temenni ve isteklerim bunlardır. Sözümü bitirirken cemiyet yö- neticisi kıymetli arkadaşlarıma beni hatırlamakla gösterdikleri kadirbilirlikleri için bilhassa teşekkür ederim.

Cemiyetten Haberler

★ 1954 - 55 DÖNEMİ MEZUNLARI ANANEVİ TOPLANTISI: Her yıl temmuz ayının ilk pazarı saat 15.00 de Taşlık Şark kahvehanesinde toplanan mezunlar; bu yıl 10 ncu mezuniyetlerini kutlamak üzere Temmuz ayının ilk pazarı (4. Temmuz - 1965 saat 15.00) Tünel Galipdede Caddesi 48/1 (Yüksek kaldırım) deki Cemiyet Merkezi lokalinde toplanacaklardır.

★ Bu arada, 1944 - 45 Dönemi mezunlarından bir grup cemiyet merkezine müracaat ederek, mezuniyetlerinin 20 nci yılını lokalde kutlamak üzere, Temmuz ayının ikinci çarşamba gününün emirlerine tahsisini talep etmişlerdir. Lokal emirlerine tahsis edilmiştir; alâkahlara duyururuz.

★ Ankara şubemize bir telefon alındı Tel. No. 17 46 41.

★ **ÖZEL SEKTÖR İLE İLGİLİ AÇIK OTURUM** : Cemiyetimizin Ankara şubesinde 5. Haziran. 1965 günü Özel sektör ile ilgili bir açık oturum yapılmıştır. Prof. Besim Üstünel tarafından İdare edilen oturuma özel sektör adına Ankara Sanayi Odası Başkanı Orhan Işık iştirak etmiştir. Ayrıca, Prof. Sadun Aren, Prof. Aydın Yalçın, Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç ve Ankarada bulunan mezunlarımız katılmışlardır.

Açık oturumda bilhassa Sayın Orhan Işık Özel Sektör ve Resmî Sektör meselesini ele almış bir hayli dikkat çekici izahatta bulunmuştur. Her iki sektörün problemlerinin aynı olduğunu savunmuştur. Asıl meselenin ise insan faktörünün noksan olmasına işaret etmiştir. Ancak, özel sektör kaliteli insanları seçmekte, onları tatmin etmekte ve fayda yaratmakta daha başarılı bulunduğu için resmî sektöre üstünlük sağlamaktadır. Yakın tarihimiz iktisadî açıdan incelenirse bariz rakkamlarla bunun daha açıkça belireceğini ifade etmiş ve görüşünü şu şekilde neticelendirmiştir. — «Şu veya bu işin Özel Teşebbüs tarafından başarılmasının sebebinin ortamın müsait olmamasında aramalıdır. Zira, bu durumda resmi teşebbüsde netice alamamaktadır. Ancak, devlet sektörü ortamı yaratmakta faydalı olmakta, daha sonra özel sektörün yapıcı kuvveti ve seyyaliyeti ağır basmaktadır. Bununla beraber özel sektörün'de öncülük ettiği haller mevcut olmuştur. Gaye, doğruluktan inhiraf etmiş olanları doğru yola sokmak olmalıdır. Bu durum sağlandığı takdirde, Ortak Pazar karşısında özel sektörün muvaffak olamayacağı ve ezileceği, intibak edemeyeceği endişesi ortadan kalkacaktır. Özel sektörün henüz

halledilmemiş pekçok problemi olmasına rağmen bu şartlar altında dahi memleket ekonomisinin kalkınmasına hizmet etmektedir.»

★ Her ayın ilk çarşamba toplantıları muntazam olarak Cemiyet Merkezinde yapılmaktadır. Toplantıyı müteakkip, arzu edenlerin Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarına mahsus olmak üzere Saat 19.30 dan itibaren Boğaziçi Aşyan gazinosunda buluşmalarını sağlamak gayesiyle cemiyetimiz temasa geçmiştir. Yemek ücretleri üzerinden %30 (içki hariç) tenzilat sağlanmıştır. Fazla bilgi için lokal Müdürü Zeki Erginsu'ya müracaat.

★ AYIN GEZİSİ : 11. Temmuz. 1965 Pazar günü motorla Boğaza bir gezi tertip edilmiştir. Saat 10.00 da köprüden kalkış; saat 11.00 de Küçüksuda denize girecek. Öğle yemeği Çubukluda, Akşam yemeği Küçüksu Turizm Bankası tesislerinde yenecektir. Masraflar şahsi olup, yalnız motor ücreti şahıs başına 15 liradır. Müracaatların lokal Müdürü Zeki Erginsu'ya en geç 8. Temmuz. 1965 akşamına kadar yapılması rica olunur.

TÜRKER - PETROL

PETROL OFİSİ

Tevziat Servisi

Hastane

Okul

Apartman

Ev

Teknik Servis

Tesisat

Taahhüdü

Proje

Bakım

FUEL OIL

Fabrika

Türker - Petrol Yuvanızı ısıtır, sağlığınıza korur.

Tel : İst : 44 00 58
Ank : 12 02 45

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.

Kuruluşu : 1946

Sermayesi : 20.000.000.- Lira

Yurt içinde 60 Şube

Her türlü Banka muamelâtında

Emniyet, Sürat, Kolaylık

Dünyanın her yerinde muhabirleri vardır.

Tasarruf Mevduatında zengin para ikramiyeleri

G A R A N T İ   B A N K A S I

3 AHBAP ÇAVUŞLAR

GUR HALI SÜPÜRGESİ,

GUR MEYVE PRESİ,

Minik HALI SÜPÜRGESİ

TÜRKİYE G. SATICISI **GUR** Tic. Ltd. Sti. Ulus Ankara

GENERAL ELECTRIC
ampulü
tecrübeli ellerin
mahsulüdür.
Rasgele bir ampul değil
GENERAL ELECTRIC
alınız.

 ampulü, bol ışık verir... Çok dayanır

GENERAL ELECTRIC

Acıman Ajansı 569

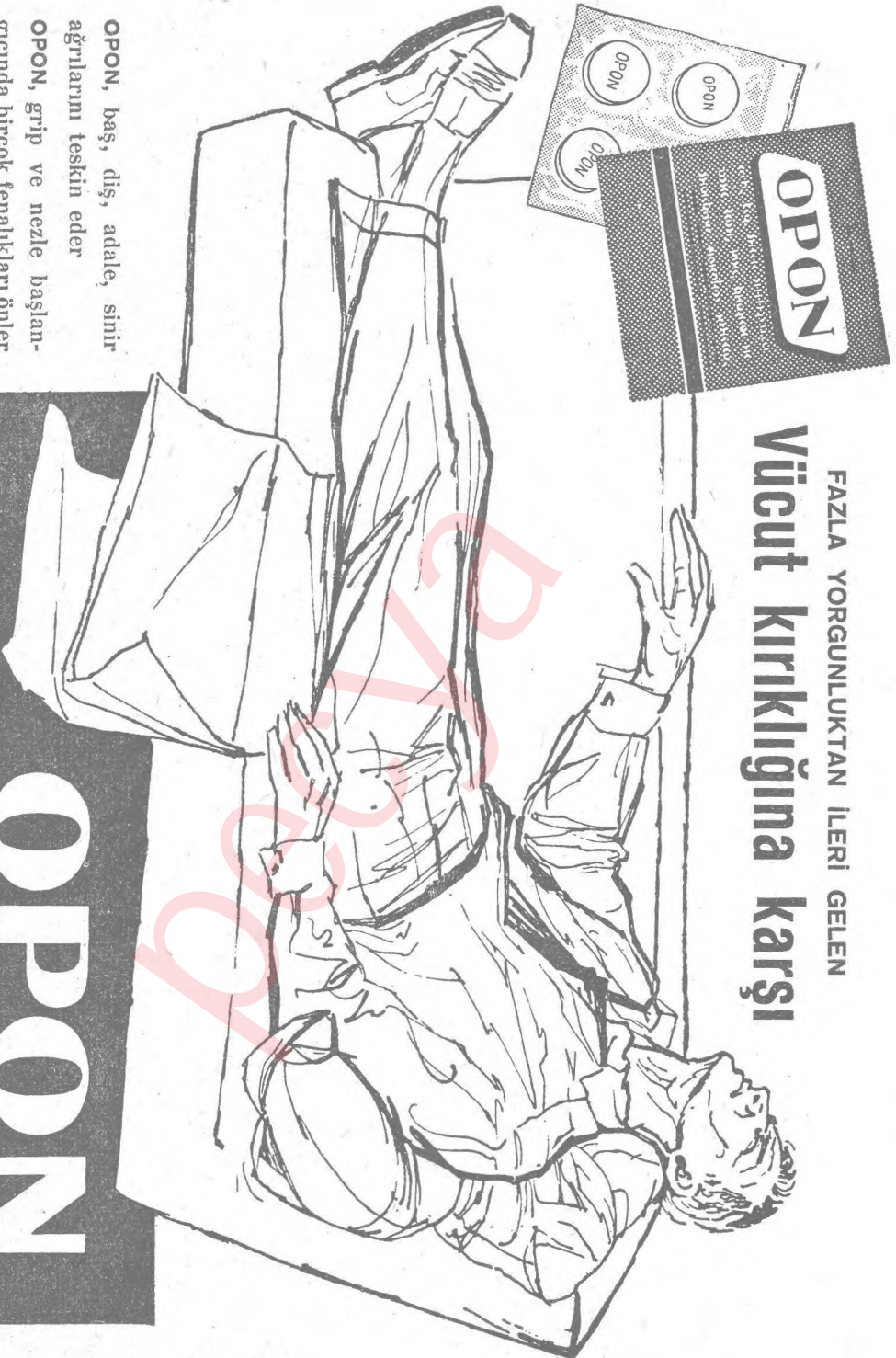
ARSLAN tuğla

**YAPI TUĞLASI
ATEŞ TUĞLASI**

FABRİKA : Silâhtar Cad. 148 EYÜP Tel: 21 11 62
MAGAZA: Tersane Cad. 67 KARAKÖY Tel: 44 30 40

FAZLA YORGUNLUKTAN ILERİ GELEN

Vücut kırıklığına karşı

OPON, baş, diş, adale, sinir ağrılarını teskin eder
OPON, grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıkları önler
OPON, günde 6 tablet alınabilir

OPON

Yeni Ajans: 2913

TÜRKİYEDE İLK DEFA

PLASTİK
BADANA BOYALARI

ÇBS

Tarafından imâl edilmiştir

30 MUHTELİF CAZİP RENKLERDE

DAHA İYİSİ YOKTUR

Her yerde arayınız

3 parmağa kadar BORU İMALÂTINA BAŞLANMIŞTIR

Yıllık imalât kapasitesi 50.000 Ton

1964 İMALÂT PROGRAMI

STANDARD İMALÂT

Siyah, Galvanizli ve bitümlü borular. Din 2240 a göre
 $\frac{3}{8}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, 1, $1\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$, 2, $2\frac{1}{2}$, 3"

Sanayi boruları

13×0,9, 16×0,9, 19×0,9, 21×0,9, 25×1,32×1,20 m/m

SİPARİŞ ÜZERİNE İMALÂT

13, 16, 19, 25, 32, 38, 42, 49, 60, 76, 90 m/m çapında
0,8 ilâ 3 m/m et kalınlığında her çeşit borular.

PROFİL BORULAR

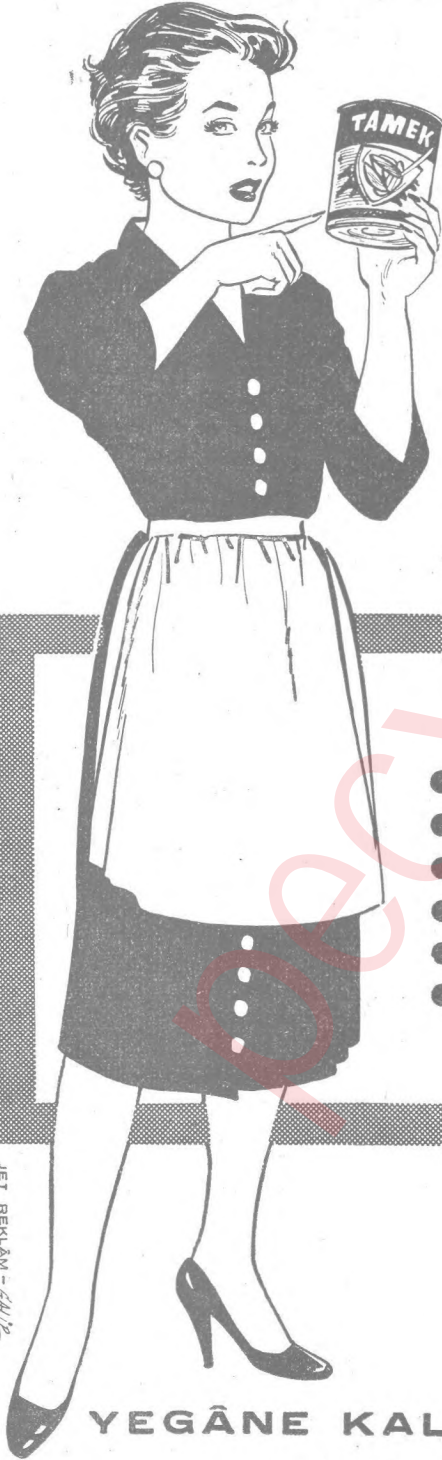
Üçgen, kare, dikdörtgen, heksagonal, oval ve sair
şekillerde borular

Fabrikalar : Pendik Temenye — Florya, Beşyol İstanbul

Büro : Salıpazarı Han Kat 8 Tel ; 44 74 27 - 44 74 26 Satış ; 44 76 03

Telgraf: BORUSAN, İstanbul

B **S** **BORU SANAYİİ**
ANONİM ŞİRKETİ - İSTANBUL

Doktorunuzun verdiği reçeteye göre eczaneden aldığınız ilâcın sizi sıhate kavuşturacağına nasıl güveniniz varsa, TAMEK mâ-mullerinin nefaset, lezzet ve mükemmeliyetine de aynı derecede güvenebilirsiniz.

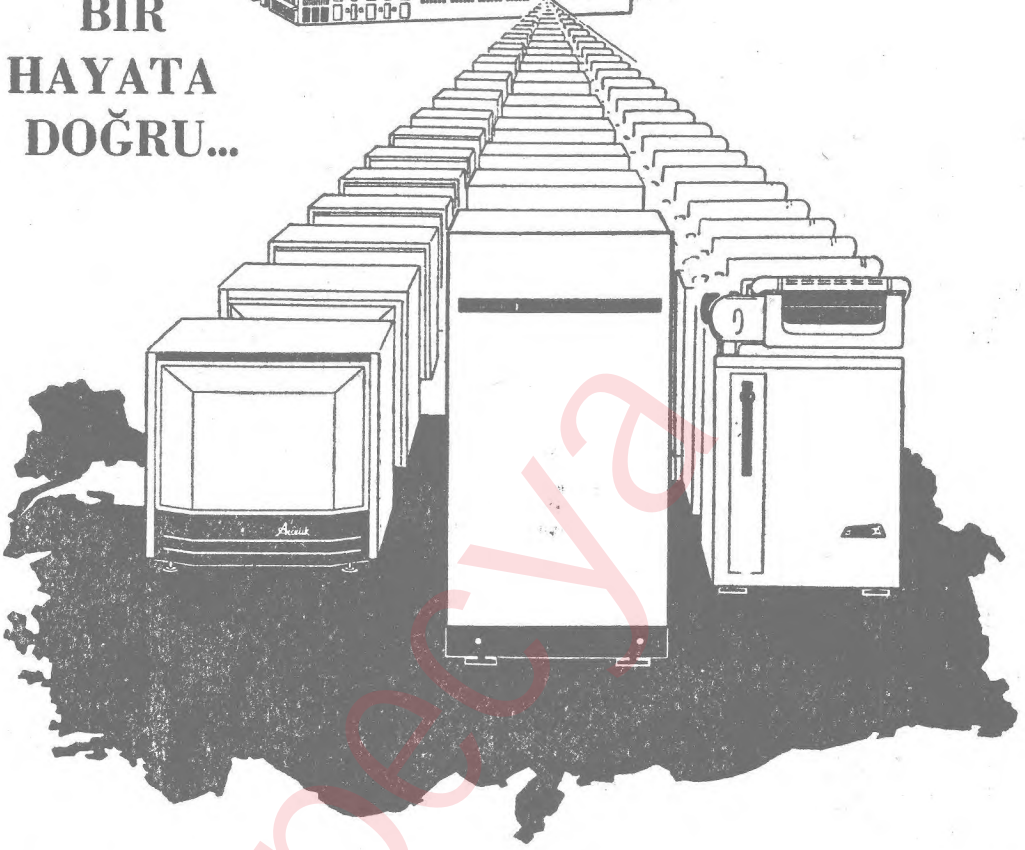
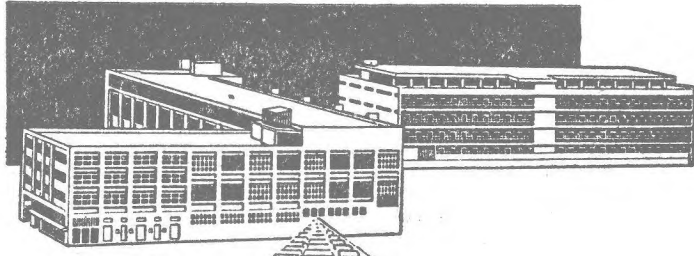
- DOMATES MAMULLERİ
- HAZIR YEMEKLER
- KOMPOSTOLAR
- REÇEL ve MARMELATLAR
- ZEYTİN ve TURŞULAR
- SEBZE KONSERVELEİ

TAMEK
KONSERVELEİ

JET REKLAM - 64/72

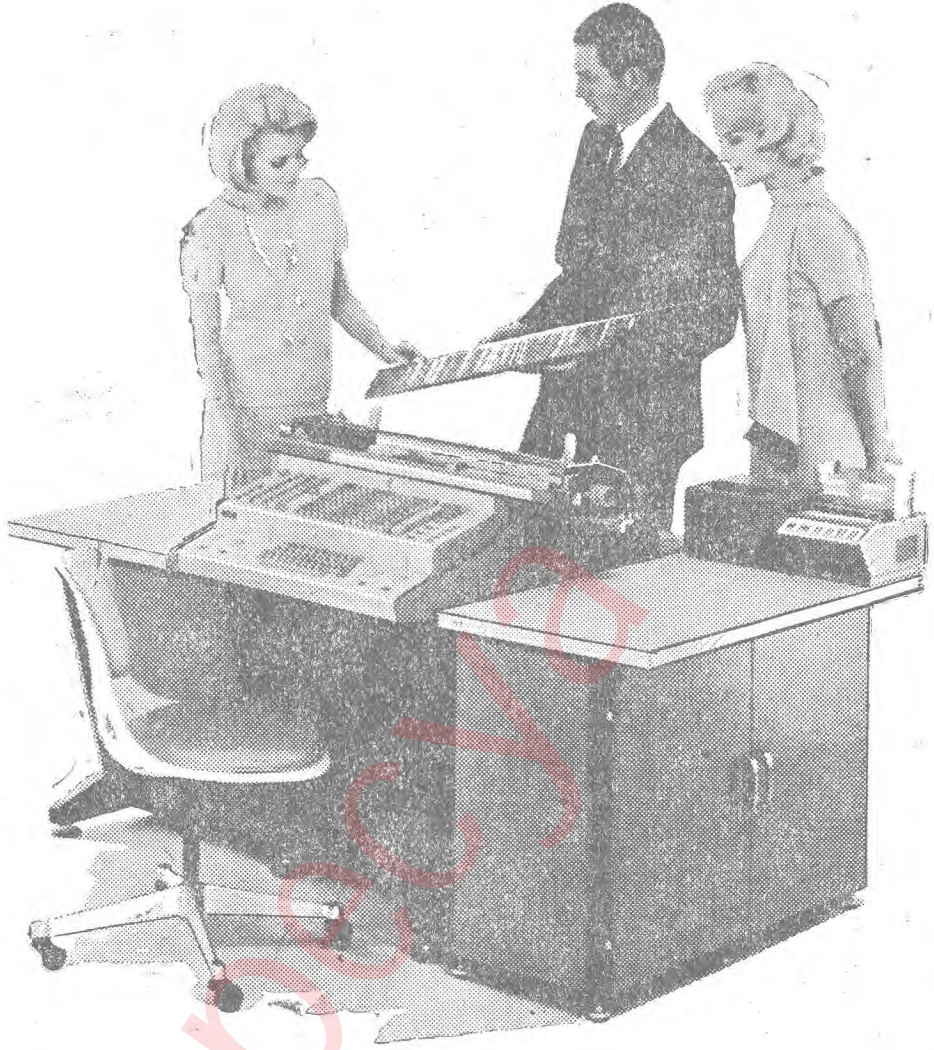
YEGÂNE KALİTE KONSERVE

DAHA
RAHAT
BİR
HAYATA
DOĞRU...

Seri imalât sayesinde sağlanan uygun fiyatlar
ARÇELİK kalitesi ve konforundan
daha geniş halk kitlelerinin
faydalanmasını sağlıyor

ARÇELİK

Müesseseniz için, yazar kasadan en pratik ve hassas muhasebe sistemlerine ve elektronik kıymetlen-dirme (Computer) makinelerine kadar komple teçhizat, bakım ve danışma hizmeti

NCR